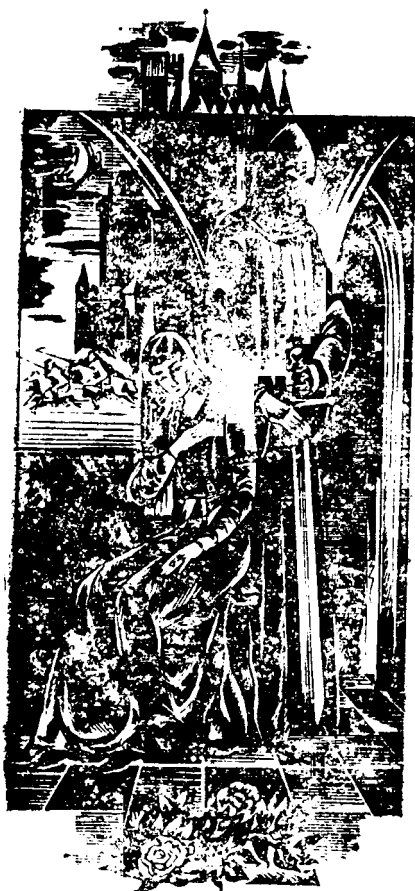

ЕНЪЕ ХЕЛЪТАИ

Соқсв рицарь

Шеърый драма

www.ziyouz.com kutubxonasi

ҚАТНАШУВЧИЛАР

Петер Агарди
Селия
Беппо
Карлотта
Монна Меа
Жанетта
Матяш
Пьетро
Жонглер
Беатриче
Нарделла
Марцио
Тариби
Руҳоний
Зиндонбон
Даҳшатли Лайош
Жаллодлар

БИРИНЧИ КУРИНИШ

Монкольеридаги Селия саройининг иккинчи қаватдаги зали. Зал тўрида улкан дуб эшик — асосий кириш йўли. Унг томонда ҳам шундай эшик. Чап томондаги уч зина ёпиқ, кенг айвонга олиб чиқади. Уртадаги дераза ланг очик. Айвонда мўъжаз стол, кресло. Зал ўртасида катта стол. Атрофида стуллар. Чап девор томонда каттакон сандиқ. Улкан чўян қандил, шамлар... Зални қуёшнинг қирмизи нурлари ёритиб турибди. 1481 йил, аммо зал безаклари анча қадимий. Деворда авлиёлар портрети ҳамда Селиянинг марҳум эри сурати осиялиқ. Хонанинг саранжомлиги бу уй бекасининг дурустгина дидидан дарак беради. Селия ва унинг дугонаси Монна Меа залнинг ўнг бурчагида камин олдида кашта тикиб ўтирибдилар. Карлотта бекаси қошида, скамейкада ўтириб, калава чуватади, Жанетта айвондаги креслода кўчани кузатмоқда. Қисқа жимлик.

Селия

(каштадан бош кўтариб)

У ҳали ҳам шу ердами?

Ҳамма Жанеттага юзланади.

Ж а н е т т а

(бош ирғаб, мавхум)

Қайдам!

К а р л о т т а

Тонгданоқ

**Келишини канда қилмас, худо бермиш кув
Тура бериш жонига ҳам тегмайди мундоқ.**

Ж а н е т т а

Соя каби роса ўжар, иқболи нигун.

К а р л о т т а

**Қайда бўлмай ҳозирдир у, тайёрдир у ҳам,
Таъқиб этар эртаю кеч қадам-бақадам.
Хованишин ўтирмасам чора йўқ бўлак.**

М о н н а М е а

Ибодатга чиқмагандинг! У айбдор деманг!

С е л и я

**Ва чиқмайман бундан буён. Биларсиз ахир,
Соя каби эргашар у изимдан тагин.
Уят, номус деган нарса йўқ унда тақир.**

Танрига у муҳаббат деб ёлборар қорғи.
Не деган гап унинг учун нажоткор Исо,
Мен азобда қовриламан, у-чи ёнимда.
Мен беозор тиловатни бошлайман, аммо
У термулиб галаёнлар қўзғар жонимда.
Хоч қошида юбинаман букиб тизларим,
У-чи, мендан узмайди ҳеч суқли кўзларин.
Хочнинг гамгин суратидан узаман нигоҳ.
Ҳаяжоним қачонгача яшираман, оҳ.

(қоронги чўка бошлайди)

М о н н а М е а

(хўрсиниб)

Ҳасад деган балодан мен йироқ эрурман,
Аммо шундоқ таъқибни мен ҳавас қилурман.

Ж а н е т т а

(ҳамон дераза олдида)

Куи ҳам ботди, ошиқ эса кутмоқда ҳамон.

С е л и я

(Бир оз ҳовлиқиб)

Тура берсин! Куи ботишин кузатгай ҳайрон,
Нега энди сен ишқибоз! У менга ошиқ.
Бас, Жанетта, тури берма балконда ортиқ.

Карлотта

Балкон тагин макон қилган эртадан то шом,
Қўлларини қовуштириб тура беради.
Оҳ чекади, воҳ чекади, мафтун батамом,
Ишқ оташин оғушида юра беради.
Кўзнари ҳам нигорондир...

Селия

(қатъий)

Карлотта, бас қил!

Карлотта

Кўзлари-чи, шундоқ яхши, шундоқ мафтункор,
Шахло кўзлар, назар солса — ҳасратинг бекор.
Шўрлик рицарь азоб тортар...

Селия

Уз ишингни бил!

(Карлотта жим бўлади, ича бошлайдилар)

Жанетта

Эртаю кеч шу ерда у, бечора ошиқ,
Ырорта сўз айтмоқликка қилолмас журъат.
Бурдоши ҳам маҳкамликда мармардан ортиқ.

Селия

Чидолмайман, юзларим ҳам ловиллар, уят!
Чидолмайман, қачонгача, о, парвардиягор.
Исканжага олар мени номус билан ор.

М о н н а М е а

Қаҳрияғия мен тушунаман.

С е л и я

(ловиллаб)

Нўқса нетайин!

Қайда бўлсам у ҳам келар албатта, тайин.

Ж а н е т т а

(Қайтиб тунади)

Ташвишини қилипсанми?

С е л и я

(жеркигандай)

Уиними? Асло!

Олижаноб ўз номини ўйлайман фақат.

Одамларнинг топганлари гўйбат ва игво,

Иновтириш мумкин эмас уларни ҳеч вақт.

(Деразага ишора қилиб)

У ҳали ҳам шу ердами? Даф бўлсин тезроқ!

М о н н а М е а

Кимлигини билмайсанми?

Селия

Билишни ҳам истамайман!

Монна Меа

У рицарь бироқ.

Жанетта

Унчалик ҳам қари эмас, оти, ҳа, оти...

Карлотта

У Агарди Петер эрур, можардир зоти.

Монна Меа

**Неаполнинг қўшинида ёшлиқдан аскар,
Қўрқув нима билмаган у қонли жангларда.**

Жанетта

Шамширларнинг жарангидан завқ олган аскар.

Карлотта

**Қутлуғ Ерга кетмоқчийди,
Кетмас, агарда...**

Селия

**Тилингни тий! Хабар топса улфат бекалар
Маломатга қолурман мен! Мулзам этарлар!**

Карлотта

Маликамнинг иродаси мен учун қонуи.

Жанетта

Шаҳримизда яшагучи ҳар бир фуқаро
Бокира, пок аёлларни билгай мутлақо.
Сен уларнинг орасида энг бокираси,
Дахлсиздир сенинг номинг, гапнинг сираси.
Исо учун қурол тутиб эринг ҳам ахир
Мажусийлар билан жангда бўлганда ҳалок.
Ҳаётингда йўқдир хуллас зарра губор, кир.

Монна Меа

Нарвардигор меҳри билан қалбнинг эрур пок,
Ибодатдан бўшамайсан, софсан ҳамиша.

Жанетта

Италия сенинг билан фахр этар қар чоқ!

Карлотта

Фариштасиз!

Монна Меа

Фариштасан! Чиндан фаришта!
Билиб қўйгин, бу дунёда фақат сен учун
Қайтмагайман керак бўлса ўт ва сувдан ҳам!

Селия

Қулоқ солинг, айтсам сиёга гапнинг тўғриси,
Бордир мендан афзаллар ҳам.

Ж а н е т т а

Сен танҳо санам!

С е л и я

Шундоқ эса, мен эмасман бунга сабабкор.

Ж а н е т т а

**Фақатгина бир нарсани тушунмам, бекач,
Шунча сеҳру малоҳатни жам этган дилдор
Ишқ оташин зуҳур этмай ишаса яккаш?**

С е л и я

**Холи чоғлар барақтайман ивжили бот-бот,
Унда айтган, ким енголмас васвасни агар,
Мадад бергай ва қўллагай тангри — қодир зот!**

К а р л о т т а

**Дилингизни фақат селги бездирмасин сал,
Беваликда бўш тўшакни билурсиз афзал.**

Ж а н е т т а

**Бунақанги бокиралик нархи қимматмас,
Марҳум эринг ҳурматин ҳам бажо этдинг, бас.**

М о н н а М е а

Менинг эрим бору, қийин у билан ишаш.

Ж а н е т т а

Бнамиз биз эр қошида мум шамга ўхшаш.
Бирдан маъшуқ пайдо бўлса — не қиламиз, хўш.
Тиловатдан кўра бўса лаблар учун кўш...

С е л я

(жирканиб)

Вой-вой! Нима демоқдасиз! Уят-ку, уят!

М о н н а М е а

...Ажойибсан, қаттиққўллик қилмагани аммо.
Бир нарсага сира шубҳа этмасман фақат,
Ким ошиқдир — кечиргайдир тангри-таоло.

Қўнгироқ овозлари. А ё л л а р чўқинади.

Ж а н е т т а

Қоронғи ҳам тушди буткул.

М о н н а М е а

Тикишим ҳам бас,
Қоронғида каштага ҳеч кўзларим ўтмас,

С е л я

(ўрнидан туриб)

Дарҳақиқат, тун ёйилди, қоронғи ҳар ёқ.

(Карлоттага)

Фурсат бўлди, бора қолгин, фанорларни ёқ.

(Карлотта чиқади)

Хуш қолигиниз, энди чиқиб ибодат қилай,
Худойимдан сиз учун ҳам марҳамат тилай.

(хонасига чиқади)

М о н н а М е а

Ибодатга чиқди яна! Ё тавба! Тавба!

Ж а н е т т а

Тиловатга мукка кетган! Мисоли телба!
Ер билан кўк орасида масофа узоқ.
Бизнинг қилган ибодату муножотга то,
Ўваз учун бир мукофот бергунча само
Жуда узоқ мухлат керак, тоқат бўлар тоқ.

(дераза ёнига боради)

М о н н а М е а

Кетмабдими?

Ж а н е т т а

Йўқ кетмабди, ўша-ўша ҳол!

М о н н а М е а

Йўқса унга ишора қил, ишора дарҳол,
Рўмолчапгни силкита қол.

Ж а н е т т а

**Эвоҳ, тун оғди,
Рўмолча ҳам қоронгида кўринмас чоғи.**

(Карлотта шам кўтариб киради)

К а р л о т т а

Мана, мана, шамни ушла, шам тут у ёнга!

(Жанетта шамни кўтаради)

К а р л о т т а

Баландроқ тут, мана бундай.

М о н н а М е а

Кўрдингми? Хўш?

Ж а н е т т а

(зинадан тушаётиб)

Ҳа!

М о н н а М е а

(кўксига қўлини босиб)

**Оҳ, галати бўлмайман! Наҳот бир бало
Юв берса-я... Биз ҳақмизми, ноҳақмизми ё?**

Ж а н е т т а

(елкасини қисиб)

Нима бўпти? Ошиққа мен ёрдам қилурман,
Гарчанд менга ошиқмас ул, буни билурман.

К а р л о т т а

Бундоқ холис хизматлардан даромад катта,
Шойи билан қимматбаҳо мато-ку тайёр.

М о н н а М е а

(кўрсатади)

Маржон мана...

Ж а н е т т а

Мана узук.

К а р л о т т а

Ҳозир, албатта,
Хизматкорни киритсак гар, юз танга ҳам бор.

Ж а н е т т а

Хизматкорга эшикни оч, Карлотта, тезроқ!

К а р л о т т а чиқади.

Юрак ютиб киролса бас хизматкор аҳмоқ,
Қолган гапни ўзи билар, бизлар четдаман.

М о н и а М е а

Селиянинг дили зора эриб батамом
Нияш кўрсатса юрагига бизлар эккан дон
Ва тўй бўлса!

Ж а н е т т а

Бизларга ҳам мўл совға-салом!
Ҳозирча жим, оғзимизга солайлик толқон.

К а р л о т т а билан савдогар кийимида
сандиқча кўтарган Б е п п о киради.

Б е п п о

Оҳ, нақадар гўзал ҳамда саришта даргоҳ!

К а р л о т т а

Секин! Секин! Овозингни чиқарма ногоҳ!
Елиб қўйгин, бизнинг бекач шовқинни суймас,
Шовқинда у самовотнинг ҳисларин туймас.

(эшик томон юриб)

У ибодат қилаётир!
Чиқса-я шу зум.

Б е п п о

Мен гоятда зийракдирман, жавобгар ўзим!
Сизга холис ёрдам учун ташаккур катта.

Карлотта

Ушват қилдик, ҳа, азият чекдик, албатта.

(Жанетта, Монна Меа эшикни пойлайди)

Беппо

Сизни рози қилажакмиз, ташвиш тортманг ҳеч,
Хўжам — олтин ҳада қилгай, мен эса ўпич.
Бу камирнинг учидан бир патир.

(ўпади)

Емонмас!

Карлотта

(чўчиб, тисарилади)

Биласан-а не ёқишин, балосан, нокас!

Беппо

Бекачингга ёқмоққа ҳам етади кучим,
Минг-минг латиф сўзлар билан тўғидир ичим.

Жанетта

Кўп сафсата сотаверма! Оғирроқ бўл, ҳой!

Беппо

(қўлини силтаб)

Аёл зотин биламан мен — мисли беш бармоқ!
Аёл зотин энг зўри ҳам мақтасанг қиттай,

Гапларингга, ҳеч шубҳасиз, солгайдир қулоқ.
Аёл зотин кўнгли бордир фақат мақтовга,
Мақта уни осмонларга кўтариб ҳатто.
Кўнгли берар аёл зоти ҳатто меровга,
Мақтасанг бас — лабларингда ширин, хуш садо.
Ўзида йўқ хислат учун гердаяр агар
Худо урган букурни ҳам гўзалсан десанг.
Ювошгина фаринита де бўлса у маккор,
Аҳмоғига — ақлинг офтоб мисолсан десанг,
Бессўнақай аёлга-чи, хушбичимсиз де,
Харсанг тошдай зил-замбилни болу пар дегин.
Бузуқисин учратсанг гар ахлоқин мақтаб
Покизалик бобида сен яксарсан дегин.
Кар, соқовин кўрсанг агар — гапирмай мақта,
Кўрларига шивирлагин: «О, кўзи чақноқ».
Ипирисқи аёлни сен гўзал деб ата,
Ростгўйсан де учраса гар ёлгончи аҳмоқ.
Қадди шамшод деб атагин букур каминрини,
Енгил оёқ хотинларни дегил вафодор,
То кўзгуга боқиб ўзи ечгунча сирни
Мен жуфтақни ростлагайман, иш беш, не ғам бор.

М о н н а М е а

Аmmo бизнинг Селлямиз ақлли, зийрак,
Ёлгон-яшиқ гапларингга учмайди асло,
Мақомига кўнирмакка мажбурсан бешак.

Ж а н е т т а

Даргоҳидан қувлайди у сени шу асно!

К а р л о т т а

Ҳа, самога қаратилган бекам ҳар сўзи,
Наинки у ёлгонларнинг эшитиб турсин.

Б е п о

Фақатгина нон эмасдир инсон ризқ-рўзи,

(сандиқчани шапатилаб)

Беканг манов сандиқни бир очсин-да, кўрсин!

(сандиқчани очади. Аёллар ютоқиб боқади)

Ж а н е т т а

Бебаҳо-ку!

К а р л о т т а

Туюлмоқда менга ҳам шундоқ!

М о н н а М е а

Венеция тухфалари!

Ж а н е т т а

Оҳ, дурлар порлоқ!

М о н н а М е а

(очкўзлик билан)

Маржон, узук...

К а р л о т т а

Тақинчоқлар.

Ж а н е т т а

Бир-биридан саз!
Езутлари ярашаркан менинг сочимга,
Аммо улар меникимас, омад йўқ бир оз.

К а р л о т т а

Манов тошда етти хил ранг жамулжам бўлмиш,
Бундақа ранг йўқ ҳаттоки камалакда ҳам.

Б е п о

Бунинг бари бекангизга нисор этилмиш,
Шунақанги сахий эрур соҳибим, хўжам.
Лекин айтсам булар ҳали закалот холос.

Ж а н е т т а

Қабул қилиб олса ҳали!..

Б е п о

Шундоқ ҳам олсин!

(сандиқчани ёпади)

Ибодатин тугатсин-чи, вақт ўтсин бирпас.
Сўнгра манов гавҳарларга назарин солсин.
Турли шубҳа-гумонлардан бўлай то узоқ,
Бир-икки бор сўкинг мени, кейин сарбасар
Такрорланг-чи қани бир бор, мен кимман, чироқ,
Касби қорим нима ўзи?

Карлотта

(ўргатилгани бўйича)

Сизми? Савдогар.

(Беппо мазқуллайди)

Ҳар хил буюм тарқатасиз уйма-уй юриб.

Монна Меа

(эшик туйнугидан қараб, бирдан тисарилади)

Жим бўлингиз!

Жанетта

Ана холос!

Монна Меа

Селня келар!

Селня

(Беппога хўмрайиб)

Ким бу одам? Жавоб беринг бақраймай туриб!

Карлотта

**Буюмлари хўп сифатли! Савдони билар.
Турли тилла безакларни кўрсатди бизга.
Узуклари ҳам бор экан...**

С е л и я

(қағзый)

**Айтганман сизга,
То бу уйга рухсатимсиз кимса кирмасын,
Буйругимни бекор қилмоқ бўлдингми ё сен.**

К а р л о т т а

Уйловдимки...

Б е п п о

**Биласанми, хоним афандим,
Бу борада у гуноҳсиз, фақат мен айбдор.
Сенга турли буюмларни этмоқ-чун нисор
Эшикни оч дел бунга ўтинч қилгандим.
Бир қарагин, сандигимда бор экан нима?
Жавоҳирлар! Ярмин сотдим! Бу — ярмигина!**

Ж а н е т т а

(ишора қилиб)

Селия, бир қарагин, ғалат унсурлар!

С е л и я

Не бўлса ҳам, булар бари қақур-қуқурлар!

(Карлоттага)

**Иблис бизга жўнатибди сурбет элчисин,
Ҳайдаб чиқар уни тезроқ, ҳайда буни сен.**

(Карлотта Беппога яқинроқ юради)

Беппо

(ёлбориб)

Тўққиз ою тўққиз кунким тинмай йўл босдим,
Тўққиз ою тўққиз кунким манзилга шошдим.
Флоренцияда бўлдим, Исапол, Римда,
Бола-чақам қолиб кетди қутлуғ Туринда.
Матоларим олгин, майли, кўп сўрамасман,
Олмасанг ҳам ихтиёринг, ҳеч қистамасман.
Турин эса ҳали узоқ, илҳақ хотиним,
Шошимоқдайдим ҳузурига билмай ҳеч тиним.
Қийнаб қўйди мени аммо йўл харажати,
Боз устига, бошимда бор қарзинг кулфати.
Бэвар қилгин, оҳ, бекачим, шафқат қила қол,
Майли, ярим нархин сўрай, сотиб ола қол.

Селия

Савдогарнинг одатдаги аврашлари бу.
Кўтар қақир-қуқуригини!

Жанетта

Уқмадингми, ҳў...
Жўна буцдан!

Беппо

Майлику-я...

Монна Меа

Даҳмаки жаап!

Б е п п о

Балки сизга бахт берарди бу тошлар, аттанг...

К а р л о т т а

Арзимаган нарса балки бунинг тошлари,
Ғар фойдаси бўлмаса ҳам йўқдир зарари.

С е л и я

(жозибали)

Балки булар қизиқ сизга — хизмат аҳлига,
Керак эмас, тупурдим мен бунинг барига.

М о н н а М е а

Кўз ташласанг бўлармиди бир қур, азизам,
Бу тошларнинг ҳар биттаси — санъат чинакам.

Б е п п о

(ҳовлиқиб)

Гўзаллиги бир ўлканинг гултожи бўлган,
Сенга эмас, тагин кимга келтирай молим.
Сен жаннати бир аёлсан, мулки Италия
Сендай зотни кўрмаган ҳеч, комил имоим.

(сандиғини очади)

Қара, бекам: увол бўлмас назаринг асло,
Зумрад рангин кўзларингга қиёс этгин, о.
Қайси бирин ранги ўткир? Босфорлик зарар
Шакл берган бу зумрадга.

С е л и я

(кўз ташлаб)

**Тешингни кўтар!
Маъниси йўқ мақтовларинг довдиратолмас.**

Б е п о

(бош иргаб)

**Ўлай агар, манов узук, мана бу олмос
Нархи сени чўчкитмасин, сўровим арзон.
Сени ботир, қўли очиқ дердилар, ишон!
Довдирадинг тошларга бир назаринг ташлаб,
Муҳтожликда ночор қолган йўқсилга ўхшаб!**

С е л и я

**Доно одам муҳтожликни четлаб ўтажак,
Кўп хомтама бўлаверма, эсим бут, хуллас,
Беҳудага вайсамаклик кимга ҳам керак.
Сандигингни қўлтиқла-ю, жўна энди, бас!**

К а р л о т т а

(уни туртиб)

Бўлди энди.

Б е п о

Майли, аммо нега туртасан?

(қоқилиб йиқилади, жавоҳирлар тўкилади)

Учовлон хотин саросима ичра овозлари
чиққач, Беппога тере турган Селия
қайрилиб қарайди.

Жанетта

Бой худойим, вой худойим! Лат емадингми?

Беппо

(инграб, базўр туриб)

Йўқ, ўрнимдан бир амаллаб тура олдим-ку!
Бойликларим сочилибди ҳар ёнга, ўҳ-ҳў.
Пигиб олай, балки сиз ҳам қарашворарсиз.

Учовлон аёл энгашиб, тошларни йиға
бошлайди. Селия ҳайрат ва ҳаяжон
билан тошларга назар солади.

Селия

Ҳаммасини тошдингизми?

Беппо

(санаб)

Йигирма ва бир,
Аmmo қайда барчасидан йирик жавоҳир?!

Селия

(тошни оёқ учида суриб)

Ол тошингни, энди ортиқ кутмасман, баттол,
Тошларингни йиққан бўлсанг тезроқ жунаб қол.

Б е п о

(тиз чўкиб)

Менинг манов жавоҳирим баридан қиммат,
Вужудидан қон оқади мисли жароҳат.
Дилимизга Эрот солган яра-чи, бироқ
Қолган барча яралардан эрур оғирроқ.
Жавоҳирнинг бу қирраси — қиз назаридек,
Буниси-чи, ҳаё билан боққан паридек.
Бунисида тонг шуъласи турибди порлаб,
Бу қиррада шароб раинги, бунда ақиқ лаб.

М о н и а М е а

Ол, азизам, тезроқ уни сотиб ола қол!

Ж а н е т т а

(ҳалжони ортиб)

Ола қолгин! Сотиб олгин майли ҳаммасин,
Баланд эмас деяпти-ку нархи навосин,
Омад келган пайти-ку бу, қўйиб юборма.

(шивирлаб)

Манов ақиқ тошни аммо бериб юборма.
Кейин уни пуллаш мумкин.

М о н и а М е а

Фойдаси билан.

Ж а н е т т а

Қанийди, оҳ, пулим бўлса...

Селия

**Қани, не дейсан?
Олсаммикан? Уйлаб кўрсам — ёмон тош эмас.**

Жанетта

Ола қолгин!

Селия

Шу ёқутни оламан, майли!

Монна Меа

Бамисоли олов каби ёнади бу лаъл.

Жанетта

**Феруза-чи. Осмон ранги, тошларнинг асли,
Буни ҳам ол. Йўқса илиб кетишар тугал.**

Карлотта

Ёмон эмас назаримда мана бу зумрад,

Монна Меа

Бу узук-чи.

Селия

(қулогини бекитиб)

**Истамайман эшитишни ҳам.
Олай майли шу ёқутни! Қанча тўлайин.**

Б е п о

Ола қолгин! Нархими... хўш, мен сенга айтсам,
Ярми, йўқ, йўқ, тўртдан бири. Савдо шарт эмас.

С е л и я

Нархини айт?! Жавобини кутиб турибман.
Қанча дейсан?

(Беппо елкасини қашийд)

Глпир қани, хўш?

Б е п о

(Аёлларга кўз қисади. Улар узоқлашади)

Олти, етти, саккиз, тўққиз... Йўқ, бу кетмайди,
Ҳисобдан ҳам чалғиб кетдим, иш ҳеч битмайди.

(атрофга қараб)

Биз бу ерда кўпчиликмиз...

С е л и я

Улар дўстларим,
Бекитгулик сирим йўқдир улардан асло.

Б е п о

Биз-чи, яъни савдо аҳли сақлаймиз ирим,
Хуфия ишни хуш кўраман мен ҳам доимо.

Карлотта

(мугомбирона)

Кўзларингни ўйиб олмай, ҳой сен, лўттибоз.

Монна Меа

Вайсаб олсин бу савдогар, майдига бир оз.

Селия

Сен Карлотта, ҳамён келтир.

Карлотта

Ҳозир да, бекам!

Учовлон аёл Селия хонасига кириб
кетадилар.

Селия

Нархини айт! Қанча тўлай?

Бенно

Текинга!

Селия

Елгон!

Мугомбирлик қилмоқдасан яна сен, шайтон.

Б е п о

Улай агар, гапларым рост, тошларни сенга
Чин юракдан тортиқ қилгум, яъни текинга.

С е л и я

Тўхта, тўхта! Тушунмадим, бу нечук савдо!
Зумрад, ёқут бир-биридан афзал за аъло.
Сен эсингни еб қўйгансан! Ё мен гарангроқ.
Сахййлик бу — тошқан ҳисли қалбларга хосдир.
Савдо аҳли бунақа иш қилмайди, бироқ,
Бу ерда бир ҳийла бордир!

Б е п о

Сен мени кечир,
Тортиқ берган мен эмасман.

С е л и я

Шундоқми ҳали!

Б е п о

Боз устига — мен ўзим ҳам ўзиммас мутлоқ.

С е л и я

Сен бўлмасанг — ким экан у валломат, қани?!
Ҳа, тушундим!

Б е п о

Фаҳмладинг! Агарди Петер,
Хўжайиним, мажор йигит, хўп азамат эр,

Совға-салом билан мени сенга юборди,
Бир нигоҳинг у йигитнинг ҳаёти, дарди.

С е л и я

Оҳ, ярамас, худо ургая сурбет қўшмачи,
Қандоқ журъат қилиб келдинг! Қани, шомма-чи.
Ҳой одамлар!

(эшикни очади)

Сени бурда-бурда қилдирай!
Қаёқдасиз, дугоналар, азизларим ҳой,
Келинг тезроқ, келинг тезроқ! Шарманла бўлдим.

Б е п о

(бепарво)

Айтилганки, юшатиңгиз ғазабни доим.

С е л и я

(ғазабкор)

Сен ҳали ҳам шу ердами, оҳ, иблисрода!

Б е п о

(тиз чўкиб)

Раҳм қилгил, қасам ичай ёруғ дунёга.
Раҳм қилгил, менга эмас, менгамас асло!
Уша можар йигитига раҳминг келсин, о!
Сенинг битта нигоҳингга зор бўлган бир зот,
Ҳажринг билан ўлиб кетар, ачингил, ҳайҳот!

Жанетта аёллар билан киради.

Жанетта

Чақирдингми?

Петро бошқа эшикдан киради.

Петро

Не гап, бекам?

Селия

(бирдан иккиланиб)

Керакмас ёрдам!

Чиқа беринг.

Улар чиқадилар.

(Хануз тиз чўкиб турган Беппога)

Тур ўрниядан.

(Беппо туради)

Кет энди сен ҳам!

Бундан буён на черкову, кўчамда бир дам
Қорасини кўрсатмасин ановининг!

Беппо

(тошларни йиғиб)

Аттанг!

Шундоқ гўзал, ёш йигитга ачинмоқдаман,
У жон-дилдан севар сени.

С е л я

Қанчалик ишим!

Б е п п о

Қани, айт-чи, биласанми, у зот ўзи ким?
Сени Павел черковида кўргандан буён
Жудо бўлди оромидан мутлақо, инон!
Ишқ дардини қандай қилиб енгсин бечора,
Кечалари уйқу нима, сира билмайди,
Уволига қолажаксан, ўлади шўрлик.

(тошларни йигади)

С е л я

(кифтини қисиб)

Бўлмаган гап!

Б е п п о

Қиё боқсанг қолади тирик.
Мовий, ажиб шафақларга боқиб кечлар,
Такрор этар сенинг номияг неча-нечалар.
Фақат сенинг ёдинг билан қаршилар тонгни,
Шафаққаю гулга қиёс айлар чеҳрангни.
Эҳтирослар оловида қоврилиб жуда
Висолингга талпинади, аммо беҳуда.
Шундай экан бечоранинг аччиқ қисмати,
Ўнга насиб қилмаётир севги нусрати.
Сени севса найласин у? Қайда ихтиёр,
Аловлария севсинми ё?..

(аёллар турган хонани кўрсатади)

Е парвардигор,
Лойиқ эмас булар унинг муҳаббатига,
Ўндан кўра тушган афзал дўзах қатига,
Ҳар жиҳатдан ўзинг гўзал, олижанобсан,
Марҳамат қил, бечорага кўргиз инсоф сан.
Фақатгина битта сўзинг унга тўтиё,
Фақатгина битта сўзинг.

С е л я

(жаҳл билан)

Гандоқ беҳаё!
Фақатгина бир сўз дейсан? У-чи ялтироқ
Тошлар бериб гуруримга қўймоқчи оёқ.
Аёл меҳрин қитмириликка кўрмасмиз раво,
Сенинг вайсақ гапларингда ҳикмат бор аммо,
Ҳалолликнинг қошида гар қолсак бетамиз
Тустовуққа турли тошлар ҳадя этамиз.
Лаққа тушар, шунинг билан ишлар битади,
Мингта гапдан совға кўпроқ таъсир этади.

Б е п о

Тўғри, лекин хўжайиним унақа эмас,
Унинг дили покизадир, ишқ билан пайваст.
Манов тошлар таважжуҳдан белги, шунчаки,
Ол, мана бу ёқутни ол, бир чечак каби,
Бирор нарса таъма қилмас эвазига у,
Муҳаббатни нэхор этиш — ундаги орзу.
Кўнгли учун бир сўз десаиғ нима қилади?
Сен учун ҳам икки карра савоб бўлади:
Танҳоликда ҳеч қурса бир мулоқот қилгил,
Гапларимга ишон, бекам, гуноҳ бўлмас, бил.

Кўксидagi аламлари тўкилган бир бор,
Этажаксан йўл олдидап уни бахтиёр.

С е л и я

Гуноҳ ишга қўл урганим била туриб ҳам
Олижаноб йўл тутайми?

Б е п п о

Рости гап, бекам,
Кўнгилчанлик борасида гапларинг ёлгон.
Садақани гуноҳ демас ҳеч ким, ҳеч қачон.
Бешафқатлик бирла шароф қўшилиб наҳот
Бир кимсани маҳв этса? Одил самовот
Тангри бир кун сўрар сендан унинг жониши,
Нима дердим, хайр, бекач!

(сандиқчани ёпиди)

С е л и я

(хурсанд)

Тўхта! Айтгин-чи.

(Беппо дарҳол тўхтайдди)

Гавниг демак...

Б е п п о .

Севади бешак!

С е л я

Бошқа гапни айтмоқчиман. Унинг юраги
Демак мутлоқ покизадир! Елғиз тилаги
Азбаройи кўнгил пшин этмоқлик бажо,
Совгалардан, демак, фақат шулдир муддао?

Б е п о

(кўкка қўл чўзиб)

Қасам ичиб айтаманки, худди ўшандоқ!
- Мадонналар ҳаққи, сени севади мутлоқ!

С е л я

(гапни бўлиб)

Такрор айтай, муҳаббат бу ҳавойи нарса,
Хайрихоҳ бир сўз кутмоқда мендан у эса.
Майли, унга оқ йўл тилаб қолсам бўлади.

Б е п о

(хурсанд)

Ишонтириб айтаманки, ҳозир келади.

(сандиқчага яқинлашиб)

Қайтармассан ҳар нечук сен холис совгани.

С е л я

(бир оз иккиланиб)

Қайтармайман! Лотга, қани, ҳамёнини қелтири!

Карлотта

(кулиб)

Буюринг, бекам!

Селия

(Беппога ҳамённи бер дегандй)

Ол, сеники.

Беппо

(мугомбирона)

Ололмайман.

Селия

Олгину яшир.

Карлотта

(шивирлайди)

Тилла ҳамён.

Беппо

Бекам, ташаккур!

Дил тугёним ором топди, шукур ҳайтовур.

*(Беппо ҳамённи Карлоттага иргитади, яшириб қўй дея
ышора қилади. Карлотта кулимсираб ҳамённи яширади.*

Беппо Селия эгагини ўпадаи.)

С е л я н

(киноя билан)

Веморингга бергин, то у топширмасдан жон.

Б е п п о

(қувноқ)

Ҳозир, ҳозир! Унга малҳам этурман эҳсон!

Парда.

ИККИНЧИ КЎРИНИШ

Уша ерда. Қандиллар ёниб турибди. Деразада оғир дарпарда. Саҳна кимсасиз. Саҳна тубидаги эшик очилиб, **Пьетро** кузатувида **Петер** ва **Беппо** кирадилар.

Пьетро

**Буюрингиз, аммо лекан кутгайсиз бирнас,
Келганингиз ҳақида мен хабар берайин.**

Петер

Хўш!

(Пьетро таъзим қилади, Селянинг эшигини қоқади).

**Улжасяни кутган каби тозилар бесас
Булар уни қўриқлайди! Гоятда марғуб!
Италия осмонида толган бахтим у.**

Беппо

**Ўзингни бос! Бўлаверма кўпам сергулу!
Чиқиб қолар дилбаринг ҳам!**

Петер

**Кўражакман, оҳ!
Беппо, ўзинг аҳволимдан бўлиб тур оғоҳ.**

(уни қучади)

Наҳот унинг саройида турибман ҳозир?!

(қисқа пауза)

Тезроқ чиқса қани эди! Типирлар юрак!

Беппо

(елка қисиб)

**Бўлаверсин майлига деб меҳмон мунтазир,
Ясай-тусан билан хоним банд бўлса керак!**

Петер

Маккорликни йиғиштир, ҳой! Валдирама кўп.

Беппо

**Худо ҳаққи, ушбу қолдан хурсандман гоят!
Яъни дилбар маликамиз гоятда маҳбуб,
Аммо аёл — хуш ёқишни хоҳлар ниҳоят!**

П е т е р

Оҳ, севиклим!

Б е н п о

Аммо лекин аёллар айёр.
Мусофирсан бу шаҳарда — можарсан яъни.
Чалгитарлар — бўлмагин сен қанчалар ҳушёр.
Сув ичкизмай қайтарарлар дарёдан сени.
Безилари қасамни ҳам йўяр ҳазилга,
Сен бўлсанг-чи лаққа тушиб юрасан.

П е т е р

Асло!
Мен ёш бола эмасман йўқ, ишон гапимга,
Умримда мен кўрмаганман қанчалар савдо!
Қасрларни забт этиб ва душманни қуршаб.
Қайралгандир курашларда менинг шамширим.
Тумтарақай халқ ҳар ёнга қоча бошлар зап,
Уйлар эса ёна бошлар, қизлар — асирим!
Таниш менга бунақанги ўлжа мазаси.
Гоҳо-гоҳо севганман ҳам, бўлганман жазман.
Аммо ушбу ҳолатимнинг йўқдир қиёси.
Самовий ҳис қаршисида буткул ожизман.
Кўрган чоғи тилларимда қотар каломим,
Олмос каби севги ёнар қалбда тамоми

Б е н п о

Аммо сени огоҳ қилиб қўяйин, жаноб,
Сен мутлақо тўғригўйсан, сен олижаноб.
Бу ерда-чи, ҳаёт бошқа, аҳтиёт бўлгил,
Ўз оёғинг ўзинг чалиб, бўлиб қолма қул.
Хонимнинг мен феълин кўрдим, байталдай асов,
Юмшатгунча, ростин айтсам, ўлиб бўлдим-ов!

П е т е р

(қўл силкиб)

Ҳасратларим айтиб солсам — эриб кетади!

Б е п п о

**Эркак зотин кўрган чоғи ранги ўзгариб,
Қизаргувчи қиз боланинг йўриғи бошқа.
Бу-чи, аёл эс-ҳушини ололган йиғиб,
Маккор ва қув! Гапларингга учмайди лакқа!
Энг расвоси — у бевадир! Жуда хатарнок.
Аллақачон битта эрнинг бошини еган,
Сендан нима тилайди у — билмадим бирёқ.**

Б е п п о

Унга бўлсин бор бисотим, деганим-деган.

(Эшик очилади)

Бас қил, ўзи келаётир.

Б е п п о

**Майли, мен кетдим,
Пастда сени пойлаб турай, омадинг кулсеп.
Ғақатгина шошилмагин, шошилма, ниним,
Азонгача сени пойлаб турганим бўлсин.**

(Кетади)

**П ь е т р о эшикни очади, Селия н кки
а ё л билан кириб келади.**

П е т е р

(таъзим қилиб)

Маликаи муҳтарама...

С е л и я П е т е р совғаларига муҳтож
эмаслигини кўрсатмоқчидай ниҳоятда
безаниб олган.

С е л и я

Салом, баҳодир!
Кин йўқ асло юрагимда, куттирган бўлсам.

Ж а н е т т а

У нбодат қилиб олди.

С е л и я

(аёлларни кўрсатиб)

Тапишянг, лутфан.

П е т е р ва а ё л л а р ўзаро таъзим қиладилар.

Довруғингиз борасида нимаёки билсам
Эшитганман мен мана шу дугоналардан.
Хонадоним қондаси анча қатағон,
Қиблагоҳим — эрим қазо қилгандан буён —
Шу онгача бирон эркак бирор-бир нафас
Менинг юксак остонамдан ўтолган эмас.
Коҳишларим тинглай олган фақат тўрт девор,
Сизни дарҳол қабул қилиш эди кўп душвор.

П е т е р

Хамиша ҳам интизорман, ҳар қачон кутгум,
Сизнинг ушбу марҳаматга таълимлар этгум,
Жангларда мен ботир эдим, ҳозирча фақат
Журъат эта олурманми...

С е л и я

(қувватлаб)

Этурсиз журъат!

(Петер бир зум каловланади)

Хўш, дил сирин очингиз-чи, қулоқ илармиз?

М о н н а М е а

Балки бизлар...

Ж а н е т т а

Бир можарга кўплик қилармиз.

П е т е р

Сизнинг пичинг бориб етар аниқ нишонга,
Аmmo ундан не таъсир бор мажруҳ бу жоуга,
Мен огирроқ бир жароҳат олганман ахир.

(бурилади, жимлик)

М о н н а М е а

(Селияга)

Балки бизлар кетсак бўлар?

С е л и я

Кетманг, тўхтаб тур!
Рицарь энди сўзлаяжак турфа хил гаплар,
Шунчаки бир гуфтигўйлик бўлмаса агар,
Агар унинг гапларига бовар қилсак биз,
Нега унинг муножотин тингламайсиз сиз?
Шундаймасми, азиз рицарь?

П е т е р

Шундоқ, маликам!
Турфа сўзлар орасида энг аъло, кўркем,
Оддийгина сенинг исминг, номинг бўлади.
Рухсат этсанг, такрорласам кўнглим тўлади.

Ж а н е т т а

Ўлай агар, рицаримиз гапга кўп чечан!

П е т е р

(Селияга)

Энг покиза, соф туйғулар кимда мужассам?
Бари-бари сенда эрур, сенда, азизам!

С е л и я

Хўш, рицарим, бир-биримиз таниб ҳам олдик.

(аёллар ўтиришади)

Эшитдимки, юрагингда ҳасрат ва огриқ,
Изҳори дил этсанг менга бўлармиш малҳам,
Аммо бунинг чораси ҳеч бормикан, қайдам!

Христиан бурчимизни этайлик адо,
Баҳол-қудрат дардларингга излайлик шифо.
Сўзла, қани!

П е т е р

Оҳ, сўзлашдан номусдир зўрроқ
Ва сўз демак сукунатдан кўра оғирроқ.
Менинг чашии селобимга бовар қилсайдинг,
Кўз ёш тўксам дилим бўшар, агар билсайдинг.
Уйқу нима, ором нима билмайман сира,
Фақат ёлғиз ёш тўкаман ёстигим узра.
Айтай десам ҳасратларим, гапнинг сираси,
Кўзларингда порлар муздай рад ишораси.
Ахир айтмоқ чораси йўқ, дилимда не бор,
Сени қандай севишимни этолмам изҳор.

С е л и я

Етар, етар! Алаҳлаш, ҳа, шу бўлса керак.
Муҳаббатдан сўз очдингми?

П е т е р

У — олий, юксак!

С е л и я

Ҳа, муҳаббат! Менинг учун ҳавойи бир сўз...

Ж а н е т т а

Унинг гапин тингласанг гар — англайсан, шаксия.

С е л и я

Керак эмас! Пешлайверма, бари бефойда,
Менинг битта жавобим бор ҳар зум, ҳар жойда:

**Муҳаббатим гўрда ётар аллақачонлар,
Бу аҳдидан қайтаролмас ҳеч ким, ҳеч қачон,
Гулу солмас юрагимга ўтли гирёнлар,
Ҳасратимга бегонадир севги, ҳаяжон.
Менинг ботир Орландомни билгансиз албат?**

М о н н а М е а

(суратга қараб хўрсиниб)

Оҳ, қанчалар олижаноб эди-я у зот!

С е л я

Рицарь эди! Авайлади мени умрбод!

Ж а н е т т а

**Егги одам оғиз солди — рад жавоб олди,
Улардан сўнг яна бири топилиб қолди.
У Нерино!**

М о н н а М е а

Унча-мунча йигитмас аммо!

Ж а н е т т а

Рад жавобин олиб кетди ўша ҳам аммо!

П е т е р

**Муҳаббатга даргоҳинг оч ҳеч қурса бир бор,
Наҳотки ишқ хотираси — мисли зиндонбон
Эркак зотин қузуригнда этса бунча хор?
Хотира деб совиб кетса наҳот қайноқ қон?!**

С е л и я

Оғзингни юм, ҳаддан ошма, такаббур одам!

П е т е р

**Хотиралар соясида яшайсан, аммо
Чинакам бахт, ҳаловатдан бўлиб мосуво?!**

С е л и я

**Эркакларнинг ҳар ганида бир мурод аён,
Керак эмас гуноҳ тўла у ширинзабон.
Янгиликми сиз сўйлаган севги изҳори
Ёки юзлаб изҳорларнинг битта такрори?
Ёлборишу аврашларга уста барингиз,
Дарё бўлиб оқар паққос кўз ёшларингиз.**

П е т е р

**Марҳаматли хоним, бунча шафқатсиз бўлманг,
Менинг юрак ришталарим бесабаб юлманг.
Биз, муҳаббат рицарлари, ишққа фидойи,
Тақдир юки елкамизда бордир кироий.
Ҳар қандайин ганимларга берурмиз барҳам,
Ватан қадар биз содиқмиз муҳаббатга ҳам,
Улар учун қайта-қайта жангга кирурмиз,
Севишни ҳам, ўлишни ҳам лойиқ билурмиз,
Умидвормиз аммо-лекин, ёриштай осмон,
Биз интилган нурли шафақ порлар бегумон.
Қанча йироқ бўлмасин йўл ахийри бир кун
Ноял бўлгай муҳаббатнинг хайри биз учун.**

С е л и я

Тугатдингми?

П е т е р

Биз рицарлар гапга ҳам довмиз,
Аmmo сизнинг қошингизда кўпроқ соқовмиз.
Гапиришни агар менга айласанг тақиқ.
Сукунатга банди бўлиб тургумдир ортиқ.

С е л и я

Айбдор ким? Сен-ку ахир қизиққон ва ёш,
Абадий тунд бир музликка урмоқдасан бош.
Сен изимдан юрдинг севиб, қадам-бақадам,
Мен-чи, сенга ташламадим ҳатто назар ҳам.

П е т е р

Сени сира айбламасман, севаман фақат,
Ҳақсан: виждон олдида мен гуноҳкор минбаъд.
Сен бўлсанг-чи, ёш боладай тоза, бегубор,
Менинг эса гамим яна кўпайди бисёр.
Суҳбатингга муштоқ бўлиб келгандим бунга,
Нетай, сени йўқотгайман энди мангуга!
Нега ахир кўрсатгандинг аввал рухсоринг,
Тузатмайсан шафқат билан берган озоринг,
Порлоқ чашминг умид тунин ёритди нега?

(қисқа пауза)

Ерим бўлсанг, оҳ, турмушга чиқсайдинг менга.

С е л и я

Наҳот гапга тушунмасанг, менга ҳеч кимса,
Демак, сен ҳам керакмасан, ўз ҳолимга қўй.
Жавоҳирмас, менга фақат танҳолик бўлса,
Раҳмим келди, шу боисдан кўрсатгандим рўй.
Ғайри инсон каби сенга туюлсам наҳот?

**Дунё кенгдир, кўлдир унда не қадди шамшод,
Мендан кўра гўзаллар ҳам оз эмас, ишон.**

П е т е р

**Алал-абад юрагимда қолди шу армон.
Бешқа нарса керак эмас менга мутлақо.
Сен ҳаммадан гўзалроқсан; гапим бор аммо:
Агар хунук бўлганингда, букур ва баттар
Ўшанда ҳам севар эдим сени муқаррар.**

(хайрлашув ишорасини қилади)

Худо ўзи паноҳида сени асрасин.

С е л и я

**Сенга раҳмим келар, айтсам гапнинг сирасин.
Қўлга олгил ўзини энди, дадил бўл чунон,
Тангри ўзи мушкулдигни айласин осон.
Унут мени, худо ўзи ёр бўлсин сенга!**

П е т е р

**Шукур дейман, сен марҳамат айладиңг менга,
Ҳузурингда бўла олдим лоақал бир бор,
Бироқ энди бир шафқатинг аяма, дилдор!**

С е л и я

**Тилагинг не? Сўз бераман — айламасман рад,
У дардинга даво эса — топилмас минбаъд!**

П е т е р

**Пьемонтда бир одат бор, жуда қадимдан,
Ўзи жуда жўн бўлса ҳам, гоят таъсирчан.**

Меҳмон билан хайрлашиб қоларкан мезбон,
Уй бекаси чин юракдан, бир сингилсимон
Меҳмонининг лабларидан олади бўса.
Сезги яшар менинг шўрлик қалбимда эса.
Сенинг порлоқ ўйинг билан дилни ўрайман,
Кетаётиб фақат битта бўса сўрайман.

С е л в я

(чўчиб)

Билмай қолдим, бундай ҳолда не қилмоқ лозим?

Ж а н е т т а

(тез)

Авф этгайсиз, рост, чкидан ҳам қадимдан-қадим
Шундақанги бир одат бор.

М о н и а М е а

Монкальер, Турип
Вилоятлар тан олади шу одат турип.
Аждодларнинг удумларин ёдга олингиз,
Риоясин икковлашиб еча қолингиз.

Ж а н е т т а

Интиқ бўлиб сўраяпти, ўпич бера қол,
Рад қилсанг, бил, анчагина гуноҳ бўлади.
Яхши эмас урф-одатни этмоқлик поймол,
Бундай гуноҳ кўп фалокат бошлаб келади.

М о н и а М е а

Унчалик ҳам жиддият-ла боқма бу ишга,
Қайтиб келмас ўпичнингни қайтиб беришга.

Ж а н е т т а

Урф бўйича ўпишмоқлик гуноҳмас асло,
Хўшлашганда рўмолчани силкишдай гўё.
Анов-манов нарсани у сўраётганмас,
Тилагани битта ўнич, битта ўнич, бас.
Хайрлашгин унинг билан ва лекин дастлаб
Унинг қайноқ лабларига қўяжаксан лаб.

М о н и а М е а

Галинг тўғри!

С е л и я

Ҳа, сўз бердим, буни одат дер!
Бўса учун мен тайёрман, Агарди Петер!

*(Аёлларга ишори қилади. Улар чиқиб кетади.
Петер Селияга яқин боради. Аммо Селия уни тўхтади)*

Тўхта бир зум, эҳтиросинг олгил жиловлаб,
Аллақачон бўсаларни улутгандир қалб.
Мен тайёрман айламоққа марҳамат-шафқат,
Аммо бордир менда ҳам бир талаб, яъни шарт!

П е т е р

Мен у-бу деб ўтирмайман! Талабингни айт!

С е л и я

Мудҳиш талаб қўйсам-чи мен? Эҳтимол, у пайт
Истагингдан қайтажаксан беролмасдан дош.
Қайдам, рицарь, этарсанми шартимга бардош?

П е т е р

(жилмайиб)

Қани, айт-чи, қанақа шарт?

С е л и я

Уйлаб кўр аввал,
Қанузгача ўтган гаплар эрмақдир тугал.
Айлантирмоқ бўлиб ҳатто менинг бошамни
Беҳудага ишга солдинг турли тошингни.
Энди бир шарт қўяйзинки, у сенга силов,
Бундан ортиқ соғга ҳам йўқ, йўқ ортиқ синов.

П е т е р

Сенинг учун бор бисотим, ҳаётим кафил,
Сақатгина бўса шартин очинқ баён қил.

С е л и я

Қасам ичгил!

П е т е р

Маъбад ҳаққи, қасам ичаман.
Қасамимда турмасам гар, жондан кечаман.
Майли, ҳалол жанг пайтида шамширим синсин,
Майли, мени ганим тараф бойлаб, қул қилсин.
Бўғизлашсин, майли, мени бамисоли мол,
Майли, ажал панжа урсин, келмагай малол.
Сақатгина бузмагайман ичган қасамим,
Шартинг айтгин, бажармоқлик қасамим маним.

С е л и я

Сўз бердингми! Бўлди энди!

(Петернинг бўйнига осилиб, икки бора ўпади)

П е т е р

(бўшашиб, хириллаб)

Талабингни айт!

С е л и я

Бундан бўён, майлига, сен қайда юрасан —
Ўч йилгача сўз демайсан, соқов бўласан.

(Петер қалтираб кетади)

Лабларингга босдим ҳозир қайноқ лабимни,
Муҳрадим демакки мен айтар гапингни.
Ўч йилгача бирор сўз деб очмасаи сиз,
Ўқдингми, хўш?

(Петер таъзим қилади)

Ҳаму кулфат келса ҳам қарғиз,
Орзу борми, армон борми, не бор дунёда,
Сўз билан сен этмагайсан фикринг ифода.
Қаҳқаҳанг ҳам, бўзлашинг ҳам ботин бўлгусен,
Сабр-тоқат ва бардошинг метян бўлгуси.
Бесас, бедил, бамисоли тунги зиндон бўл,
Ташландиқ бир қудуқ каби ғафлат макон бўл.
Сукуватнинг зилкисондай мозори бўлгил,
Ўз тилингни шаллоди бўл, тунд зори бўлгил.
Ҳозиргина, оҳ, ридарим туриб ёнимда

Қасам ичдинг, айтган сўзинг турар ёдимда.
Пайти келди ва бошланди даҳшатли фурсат,
Бўса сўраб ҳузуримда чекдинг кўп ҳасрат.
Муҳаббатим дарвозасин сен очмоқчийдинг,
Дўстларингга буни айтиб мақтанмоқчийдинг,
Ана, энди оғзингда қулф, чоранг йўқ бўлак,
Қасам ва урф нималигин сен билсанг керак.
Турли-туман бойлик билан ўрадинг мени,
Ҳатто дадил хотишликка сўрадинг мени.
Менинг лазиз лабларимдан бўсалар олдинг,
Аммо мудҳиш қасамга сен боғланиб қолдинг.
Уч йил чида, уч йилгача чиқарма садо,
Сийлагайман бу уч йиллик сукутни, аммо!
Розимисан? Чидаганга чиқарган, рицарь.

(Петер сўзсиз таъзим қилгач, чиқа бошлайди)

Тўғри жавоб қилдинг, шоввоз!

Парда.

УЧИНЧИ КУРИНИШ

Уша жойда, бир йилдан сўнг. Қуёшли баҳор куни. Селия,
Жанетта, Монна Меа ва Карлотта қадимий бир қўшиқ-
ни ўрганмоқдалар. Уларнинг овози парда кўтарилгунча эшити-
лэди. Улар ҳамишагидек сўзана устида энгашган, зериккан бир
қолда.

Т ў р т о в л о н

(куйлайдилар)

Юрак йаглар, кўксимда гам,
Дилимда бир тугён бор.

С е л и я

(уларни тўхтатиб, қулоқларини бекитади)

Эҳ, ёлғонга кўп устасиз!

(Улар қўшиқ айтишдан тўхтайдилар)

М о н н а М е а

Қанақа ёлғон?

С е л и я

Урганолмай оворамиз анчадан буён.

Куйи бўлса изтиробли.

Ж а н е т т а

Нерино, ҳай-ҳай,

Неаполдан олиб келмиш сен учун атай.

К а р л о т т а

Теримни шил, ўлай агар, ўрганолмадим.

(кулишади)

С е л и я

Қулоқ борми?

К а р л о т т а

Бор!

(унинг қулогини Селия ушлаб кўради)

М о н н а М е а

(бўйсунган ҳолда)

Қайтадан бошлаймиз тагин.

С е л и я

Сизлар менинг ишорамга қилинг эътибор,
Тўрғаламиз баб-баробар бошлаймиз такрор.

Т ў р т о в л о н

(куйлайдилар)

Юрак йиғлар, кўксимда ғам,
Дилимда бир тугён бор.
Кетди йироқ азиз ҳамдам,
Ундан дарак йўқ зинҳор,
Қайтарсанми, дўсти нажот?
Сенсиз менга йўқ ҳаёт...

(куладилар)

С е л и я

Энди сал-пал ўхшаётир.

Ж а н е т т а

У кўҳлик йиғит!
Муסיқада жўр бўлсайди — яхши чиқарди.

Қ а р л о т т а

(энтикиб)

Шприн йиғит!

М о н н а М е а

Жозибадор.

С е л и я

(тунд, жаҳлдор)

Ҳаддан ошмангиз!

Ҳуд-беҳуда валдирашиб, бўлмаг гуноҳкор.

(тикишни кўрсатади)

Иш чузатиб имиллаймиз бир йилдан буён,

Кўрмайсизми, тикишимиз битмайди ҳамон.

Ж а н е т т а

Ростки айтсак жонга тегди шу ишлар бари,

М о н н а М е а

Монастирнинг ҳужрасида ётган мисоли.

Ж а н е т т а

Өртадан-кеч уй ичида, хонанишимиз.

К а р л о т т а

Ҳаёл қилсак бирор фурсат бошқа нарсани,

Уйлайманки парвардигор айёга букюрмас.

Ж а н е т т а

(деразадан қараб)

Яйраб гүрсанг чаманзорлар бағрида, қани,
Олам баҳор оғушида, яшнаган, сармаст.
Биз бўлсак-чи, тикиш билан овора тун-кун,
Уйнаб-кулиш бегонадир, эвоҳ, биз учун.

К а р л о т т а

Қартайганда мен художўй бўларман балким,
У пайт оташ нафас билан иситмас ҳеч ким.

Кўчадан гўс ноғора овози эшитилади.

Ж а н е т т а

Кўчаларда сайр этмоқда севги, муҳаббат,
Сен эса-чи, хона ичра сўлғин ва карахт.
Деразани лағг очайлик, баҳор — ишқ демак,
Оча қолай, а, Селия.

С е л и я

(унча қаршилик қилмай)

Бисанг-чи, тентак!

Ж а н е т т а деразани очади. Хонага қуёш
нури, мусиқа қўйилади.

К а р л о т т а

(қизиқиб)

Ким экан у чалаётган?

Ж а н е т т а

Жонглёр, омадсиз!
Аmmo-лекин оҳанглари майиндир, шаксиз.

Ж о н г л ё р

(куйлайди)

Можар рицарь бор эди
Ботирлардан ботирроқ.
Келди Можаристондан
Италияга бир чоқ.
Ошиқ эди бечора,
Юраги тилка-пора.

(аёллар куладилар)

Шўрлик мусофир ошиқ,
Чорасиз юрар эди.
Ер эшигин тагида
Туну кун юрар эди.
Бамисоли ярим ой
Кўнгли синиқ, ҳойнаҳой.

*(Аёллар бир-бирларига қараб олишади. Селия ўзини
ноқулай сеза бошлайди.)*

Шавкатли рицарь бир кун
Айтди: «О, соҳибжамол,
Битта бўса сўрайман,
Шартинг бўлса айта қол.

*(Аёллар дафъатан чўчиб тушадилар. Селия деризани
тез ёпишга ишора қилади.)*

Сенинг бир бўсанг учун
Не тиласанг берайин».
Ешгипа бева эса...

*(Жанетта деразани бекилади. Музыка тинади, жимлик,
Аёллар бир-бирларига қарайдилар.)*

С е л и я

Менинг номим булғамоқчи бўлган ким, ахир,
Карлотта, тез ўша бадбахт жонглёрни чақир.

М о н н а М е а

Тилла билан оғзига ур, бас бўла қолсин.

Ж а н е т т а

Ҳикоясин сўзлаб берар, у кела қолсин.

К а р л о т т а тезгина чиқади.

С е л и я

(Жанеттага қараб)

Булбул каби куйлайдиган муҳаббатми 8
Шармсизлик ифодаси — туйғу беҳаё?

(терс бурилади)

М о н н а М е а

(киноя билан)

Қайдам, қўшиқ сен ҳақингда эмасдир, балким.

С е л я

Еш бева дер! Хўш, ёш бева мен бўлмасам, ким?

Ж а н е т т а

(у ҳам киноя аралаш)

Ажаб эмас, фавқулудда ўхшаб қолса гар.

С е л я

**Деразамнинг нақ тагида куйлар дарбадар.
Ер демайман, худо дейман кундузми-тунми,
Катта-кичик масхаралаб кулени учунми?**

(ўйга толиб ўтиради)

М о н н а М е а

Келган эди бу ерга у бир йил муқаддам.

Ж а н е т т а

(у ҳам фикрчан)

**Евқур сарбоз, фазилатлар унда мужассами
Изтироблар дарвозаси қошида бесас
Сўнгги бўса олган эди.**

С е л я

(бошини кўтариб)

Қийнамангиз, бас!

Ж а н е т т а

Юрағиңдан урганмиди? Қўмсарсағибир оз.

С е л и я

Ушаними? Бир мартаба кўрганман колос.

М о н н а М е а

У ҳақда эшиғмадың демак ҳеч хабар?

С е л и я

Бўқ.

М о н н а М е а

Во лекия билиб қолмива жонглёр дарбалар.

С е л и я

Қисматидан бехабарман уның мутлақо,
Қаёқларда юрибди у? Кенг эрур дунё.
Тирякми у? Ким былади? Топдими ажал?
У ҳақда мен ўйламайман, ишон ҳеч маҳал;

Ж а н е т т а

Ипа қайта келиб қолса рицарь мабодо
Упи қандай қаршилардинг?

М о н н а М е а

Ушандоқми, ё...

С е л и я

(Фезли айнаб)

Йўқ, эсимни емас эдим иккинчи марта,
Бўсани у жорий этган элга, албатта.
Йўқса дайди жонглёр уни билмасди ахир,
Эшитмаган бўлардингиз сизлар ҳам ҳозир.

Эшик очилиб, Карлотта ва Беппо киради. Беппо
чолғу асбоби билан, жулдур кийимда. Аёллар дастлаб уни
танитайдилар.

Ж а н е т т а, М о н н а М е а

Беппо?

Б е п п о

(таъзим қилади)

Яъни худди ўзим, Беппо бус-бутун.

С е л и я

Бу — сенмисан? Масхарабоз, чайқовчи, маймун.
Лўттибозу қув, ҳийлагар, доғули, айёр,
Тайини йўқ ашулачи, сенмисан, маккор.

Б е п п о

(ўзини оқлаб)

Авф этгайсиз, мен шунчаки арвоҳ эрурман,
Оҳ, аввалги ҳолатимга қандоқ келурман.

**Хўжам билан кўрдик қанча жангларки, қаттол,
Чап қўлимни яралади мажусий дажжол.**

(кўрсатади)

Бундан бошқа жароҳат ҳам анча-мунча бор.

Карлотта

Вой худойим!

Жанетта

Росданми, а?

Монна Меа

Кейин-чи? Кейин?

Беппо

**Ундан кейин икков қолдик, жанг бўлди қийин,
Монквеверни тарк айладик, олишдик чунон,
Ғаним бизга, биз ғанимга бермадик омон.**

Селия

Фақат икков қолдингизми?

Беппо

**Икковлон эдик,
Лекин, хўжам, меҳрингизга зор бўлди, шўрлик.**

Селия

**Ишқ дардидан халос бўлиб, хўжанг бахтиёр,
Сен-чи, мени дoston қилиб юрибсан, ғаддор.**

Б е н о

Бир ҳафтаки, бу жойларда сарсон юрибман,
Кечир мени, дайдиларга шерик бўлибман.
Одамларнинг эътиборин торимоқлик учун
Қўшиқ тўқиб, буни чалдим етганча кучим,
Энди эса чолғу-полғу менга не керак.

(чолғусини синдиради)

С е л и я

Сен бу ерга мадад сўраб келгансан, демак?

Б е н о

Илтифот ё марҳаматинг менга нозарур,
Мен епископ Рапцанонинг гилмочи эдим.
Қочиб қолдим епископни чағитиб базўр,
Ота-онам яшар бунда, кўргани келдим.
Энди эса хўжайинга борайин илдам,
Айтай, яшнаб кетганингни аввалгидан ҳам.

К а р л о т т а

Мақтовларни келиштирар Бепно, албатта!

С е л и я

(жилийиб)

Унда бир оз ақча бергин — пул бер, Карлотта.

Б е н о

Йўқ, керакмас, гар этигим йиртиқ ва ямоқ,
Садақани эш кўрмасман ўзимга бироқ.

Қарларимни қайтаришар, бордир пулим ҳам,
Соҳибимга ёрдам бергин, яхшиси бекам.

Сел я

Яна қайта бошладингни? Хўжанг қайдадир?

Беппо

Тевтонларни қийратмоқда! Узоқ жойдадир.
Қайратомуз эрур унинг жасоратлари,
Қаршисида зир тиграйдн осийлар бари.
Қийратади ва айни вақт кутади ажал,
Уни бўсанг мавҳ айлаган чунки бир маҳал.

Монна Меа

Макр тўла гаплардир бу!

Жанетта

Қуруқ сафсата!

Сел я

Соҳибингнинг аҳволини ўртага солиб,
Балки менинг юрагимни юмшатмоқчисан?
Жангчи экан, ўқ ейди-да мағлубми, голуб,
Улади ҳам,— модомки ёлланган экан.

Беппо

(кулиб)

Ким ёлланган? Нима дединг? Менинг хўжам-а?

Жанетта

Ҳа-да.

Беппо

Йўқ-йўқ, менинг хўжам энг жасур аскар.
У бор жойда унча-мунча ботир ҳеч нима,
Қирол билан улфатчилик қилади аксар,
Жангларда ҳам, кенганда ҳам қирол йўлдоши,
Матяш билан ўйинларда, базмда бирга.
Йироқ-йироқ ўлкаларга доврўғи ошди,
Ҳузурда қатто Турчи қарайди ерга.

Селия

Шундоқ экан, нима уни қийнайди ахир?

Беппо

(бақираёзиб)

Гап шундаки, соқов бўлиб қолди соҳибим,
Оти — Петер Агардимас — Соқов Петердир.

Селия

(қўрқувда, титраб)

Соқов!

Жанетта

Соқов?

Карлотта, Монна Меа

(бир-бирига шивирлаб)

Соқов эмиш, шўрлик, безабон!

С е л я

Қайси жангда тилидан у айрилиб қолди?

Б е п о

(бошини чайқаб)

Карахликдан.

(уйни кўрсатиб)

**Ушбу уйда бўлганди меҳмон,
Уша маҳал... бир йил бурун, тили йўқолди.
Унинг тилин излаб келдим Можаристондан,
Соҳибимнинг забонини сўрайин кимдан?**

С е л я

(тунд)

**Қолган бўлса унинг тили бу уйда агар,
Марҳамат қил, ахтариб кўр, марҳамат, ахтар!**

Б е п о

**Хўжайиним ушбу уйга кирдию бирров
Соқов бўлиб қолди шўрлик, чинакам соқов!**

С е л и я

(қониқиш билан)

Қандоқ азоб! Соқов бўлиб қолмиш Агарли!

Б е п п о

**Жуда оғир, жуда оғир рицарнинг дарди.
Гапирмайди у, вассалом, чиқармас садо!**

С е л и я

Менинг айбим нима ахир?

Б е п п о

**Гап шундаки, о,
Бўсадан сўнг соқов бўлиб қолди рицарим.**

К а р л о т т а

Бас қил, Беппо, борми сенда ҳаё ва шарм.

Ж а н е т т а

Бўса тотли бўлган эди, ўзингда гап бор!

С е л и я

**Аблаҳ! Қайсинг бу игвони тўқидинг, айт-чи,
Ўзингни ё хўжайининг?**

Б е п п о

**Кечиргин, зинҳор!
Тусунмадинг, қайта болдан такрор этайин,**

Муллоқ соқов бўлиб қолган, соқов хўжайин!
Соқов одам қавдоқ қилиб сени айблайдим.
Оҳ, қанийди сенда ҳам қалб, юрак бўлсайди!
Хўш, у ҳолда не бўларди? Айт дилинг ёрм.
Ўзинг бориб даволардинг, ёнига бориб.

С е л и я

Ўзим бориб?

Б е н н о

Ҳа, борардинг Пяннош томонга,
Қолаверса, узоқроққа, Мажористонга!

Ж а н е т т а

Сен эсингни ебсан буткул!

М о н н а М е а

Табибмас-ку у,
Беморни то даволаса тайёрлаб дору?

Б е н н о

Ганинг тўғри, унга теккан гаройиб касал,
Табиб ёрдам қила олмас унга, филмасал.

Ж а н е т т а

Қанақанги дард экан у?

С е л и я

Қанақа дард, хўш?

Б е п п о

**Хафақонлик, ҳасрат уни қийнайди нохуш,
Ўйлаймизки, унинг дардин даволаш мумкин!
Аммо қандоқ дори даркор? Аммо қай йўсин?
Қасалми у ё атайлаб ичганми қасам?
Соқовлигин бонси не? Мутлақо мубҳам!**

Ж а н е т т а

(Селияга нисбатан, бирмунча шубҳа аралаш)

Бир озгина сирли экан қасали...

С е л и я

Шундоқ!..

Б е п п о

**Қимки уни даволаса, шу лаҳза, шу чоқ
Қиролимиз беражақдир бир этак олтин,
Маташ — яъни бизнинг қирол кўп сахий локин.**

Ж а н е т т а

Ҳавил гапмас шунча бойлик,

С е л и я

Қаттақон сийлов!

Карлотта

Уддалолсам, даволардим мен уни дарров.

Монна Меа

Топилсайди бирор чора...

Беппо

Оҳ, қисмат волим,
Бош қотирди қанча-қанча бекалла олим,
Игналарин кўтаришиб дўхтирлар келди,
Не-не фолбин, маҳмадона учқурлар келди,
Келиб кўрди Европадан табиб — пўримлар,
Қолмади ҳеч қилинмаган ирим-сиримлар.
Ҳунарини аямади мунажжимлар ҳам,
Ўт ҳам, сув ҳам бўлолмади дардига малҳам,
Рицарь бесас, рицарь соқов, садо чиқармас.

Селия

Шифо топиб бўлармикан дардига, хуллас!

Беппо

Оҳ, маликам, тузалар у, гапнинг очиги,
Керак унга муҳаббатнинг ширин қичиги.
Севги унга қисмат эрур, сенга-чи эрмак,
Рицарь севар фақат сени, сен — шифо демак.

Селия

Гапчи бунча оширмасанг.

Б е н о

**Истасанг дарров
Тилга кириб кетар эди қаҳрамон соқов.**

С е л и я

Бўлмаган гап!

Ж а н е т т а

**Гар кулгилм бўлса ҳам, зинҳор,
Бескам, унинг гапларида муглақо жон бор.**

Б е н о

**Баҳодирни даволасанг — баҳукми гақдир,
Қирол Матяш назарига тушасан ахир
Игалия бўйлаб сенинг шонинг таралмай,
Ўйлаб кўргин, шухратингга имкон яралгай.**

С е л и я

Эпларманми?..

М о н и а М е а

Ҳа, эплайсан!

Ж а н е т т а

**Ўринида бўлсам,
Таваккал яш тутар эдим ўйламай деч ҳам,
Рицарь учун эмас, балки илтифот учун,
Бахт-саодат келтирувчи мукофот учун.**

С е л и я

Эпласам-ку дурустку-я.

Б е п о

Эплашинг мумкин.

**Маликага сингил бўлиб қолажаксан сўнг.
Панпонияда яшар гўзал қироличамиз,
Маликамиз, яъни тенгсиз Беатричемиз.
Кўп ҳурматли бўлажаксан балки саройда.**

С е л и я

**Ҳунарингни қилолмайсан, иблис, бу жойда!
Қани, айт-чи, эшломасам агар дафъатан,
Бош кўтариб, изма деган одам бўламан?**

Б е п о

**Модомики ишонмайсан ўзингга, бекам,
Айтиб қўяй, дарҳақиқат, оқибатни ҳам!**

С е л и я

Хўш, аўш, қандай оқибатни айтмоқчисан, хўш?

Б е п о

Шартта бошинг узиб ташлар Даҳшатли Лайош!

С е л и я

Лайошинг ким?

Б е п о

Жаллодларнинг каттаси, зўри.

Ж а н е т т а

Нега аввал айтмагандинг, оҳ, ёвуз бўри.

С е л и я

Нега энди қатл этади?

Б е п о

**Ажабмас асло,
Қиролимиз жондан тўйди энди мутлақо.
Қайси табиб эпломаса рицарни агар
Қирол айтди, боши кетар шаксиз, муқаррар.**

С е л и я

Шафқат йўқми?

Б е п о

Шафқат бору бойларга фақат.

С е л и я

Хўш, қанча пул афв учун бўлар инобат?

Б е п о

Тырик қолай десанг агар — йигирма беш мианг.

С е л и я

Дарҳақиқат, бир каллага арзийдиган нарх.

Ж а н е т т а

Арзийдими, йўқми — сенга бари бирмасми?

С е л и я

(шунчаки)

Ана, энди бу иш мени қизиқтирмоқда.

Ж а н е т т а

(қўрқув билан)

Эсу ҳушинг жойидами?

С е л и я

Қўрқма мутлақо!

Жон чекмасанг бирор зафар келибди қачон,

Жасурларга кулиб боқар омад бегумон.

(Беппога)

Айт, қўлимдан келармикан уни даволаш?

Б е п п о

Ишонаман, уддалайсан!

С е л и я

Мен ўзим яккаш,
Тилга солиб юборгумдир соқов рицарни.
Ва шуҳратим таралгайдир асрлар оша.
Қиролича Беатриче қошида яъни
Мартаба ҳам орттираман шунга яраша.
Фақатгина ўжар рицарь тилга кирса, бас!
Эшларманми?

М о н н а М е а

Эшларсанми?

Ж а н е т т а

Йўқса, не бўлар?

С е л и я

(елка қисиб)

Не бўларди? Жаллод Лайош калламни олар,
Пингирма беш минг тиллани тўлайман ёки.
Ҳамроҳ бўлиб боражаксан, Карлотта менга,
(Жанетта ва Монна Меага)
Сиз ҳам бирга боражаксиз Паннонияга.

(Карлоттага)

Тайёр бўлсин карета ва икки хизматкор!
Тапгри қўллар, кимки бўлса гар эҳтиёткор,
Огоҳ бўлгил, йўлтўсарлар учрар, эҳти мол.
Эҳтиётдан яна уч-тўрт қўриқчини ол.

Ж а н е т т а

(қўрқиб кетади)

Вой худойим, қачон ахир йўлга чиқамми!

С е л и я

Отлангунча бирор ҳафта ўтади сўзсиз.

М о н н а М е а

Бугун қай кун?

Ж а н е т т а

Бугунми, ҳа, душанба!

С е л и я

**Демак,
Якшанбада тайёр бўлиб, жўнасақ керак.**

К а р л о т т а

Қароқчилар бор эмиш, оҳ, ҳамма томонда.

Ж а н е т т а

Қўрқанман!

К а р л о т т а

Оҳ, йўқолиб кетсак ёмон-да!

М о н н а М е а

Етамизми ё етолмай тамом бўламиз?

К а р л о т т а

Учовлон ҳам йўлда балким...

Ж а н е т т а

**Ҳалок бўламан.
Боз устига қаҳратон қиш у ерда ҳоким.**

Б е п п о

То боргунча келиб қолар баҳор ҳам, балъим.

С е л и я

(дафъатан, қатъий, ўз-ўзига)

**Ҳа, дарвоқе, йироқ сафар олдидан тайин,
Ҳазрат Пётр дуосини олиб қайтайин.
Тангри ўзи мадад берсин, қўлласин ғаффор.**

(Беппога)

Сен-чи, нокас, қулф соласан оғзингга зиҳор.

Б е п п о

(қасам ишорасини қилиб)

Орамизда қолар бу гап, ишонинг, бекам!

С е л и я

Токи, рицарь боришимни билмасин ҳеч ҳам.

(қатғий)

Ишонаман мени кўргач ҳасрати тарқар.

(Беппога)

Сақлайсанми ушбу сирни, жавоб бер, овсар?

Б е п п о

(таъзим қилиб)

Ишонавер, о, маликам, шу қасам гаров.
Соҳибимдек мен ҳам бўлгум бутунлай соҳов.

Парда.

ТҮРТИНЧИ КҮРИНИШ

Австриядаги Хайнбург қасри. Қирол қабулхонаси. Ҳашам-
ни яхши кўрадиган инжиқ италян аёли Беатриче нимқо-
ронғи бу хонани ўз дидига мос безаган. Деворларда авлиёлар-
нинг суратлари. Гидамлар. Кенг ёзув столи, қалайн сиёҳдон,
катқалам, кумуш қўнғироқ, қоғозлар. Ўнг ва чапда ётоқхона
эшиклари. Уй тўрида балкон, иккита зина. Каттакон дарпарда-
лар, қироличанинг энагаси Нарделла дарпардаларни сурати.
Кечки шафақ хонани ёритади. Узоқдан орган садолари эшитила-
ди. Олдинда қирол масхарабози Тирибитурк столи ёнидаги
скамейкада ўтириб ошиқ ўйнамоқда.

Н а р д е л л а

(дарпардани сураётиб)

Ўйин жонга тегмадимми, ҳой, масхарабоз...

Т и р и б и

(ошиқ. ташлаб)

**Суягингни чумолилар айласин пардоз.
Эшитдимки, сен эмишсан имонсиз сўтак,
Мижозингга ёқар эмиш бегона эркак.**

Н а р д е л л а

Эрим бор-ку.

Т и р и б и

**Нега энди гап чуватасан,
Эринг қурчоқ — ҳар мақомда жилпанглатасан,**

М а р ц и о

(чап эшикни секин очиб)

Рухсат этинг!

(Киради)

Н а р д е л л а

(хурсанд)

**О, Марио, азиз ҳамшаҳрим,
Кўп хурсандман...**

Т и р и б и

Хуш келибсиз, мирзон ширим.

М а р ц и о

Мени қабул қилмоқчийди қиблагоҳ қирол.

Т и р и б и

Жаноб ҳозир капеллада.

М а р ц и о

Кутгайман, алҳол.

(ўтиради)

Т и р и б и

Оҳ, гижжакнинг овози соз.

Н а р д е л л а

Эшит яхшироқ.

(Эшикларни очади, мусиқа овози аниқроқ эшитила бошлайди)

М а р ц и о

(ҳайратда)

Органми бу? Хайпбургда янгилик мутлоқ!

Н а р д е л л а

Понсниядан келтирилган... Хуллас, бари соз.
Маликамиз ҳизматидан сарой қўшиқбоз.

М а р ц и о

Шуцдоқ бизнинг қиролича.

Н а р д е л л а

(тантанавор)

Ўзимга раҳмат!

М а р ц и о

Ўзинг уш улғайтирган, чеккансан заҳмат.

Н а р д е л л а

(ҳануз тантанавор)

Кўкрагимни олганлари эсимда ҳамон,
Айлансами чағалоққа малика шу он.

Т и р и б и

Ва сен қайта эмчак берсанг.

М а р ц и о

(Тирибига)

Опқочасан-а,
Қандай янги гаплар бор. Хўш, сўйла ростмапа!

Т и р и б и

(ошиқ ташлаб)

Ҳаммаси ҳам олди-қочди.

М а р ц и о

(ошиқни кўрсатиб)

Кўриб турибман.

Т и р и б и

Австрийци қувладик ва Хайнбург сарсон.

М а р ц и о

(қўл силтаб)

Сенга айтсам, бекор юриб гап сотиш осон.

Т и р и б и

Дарвозасин очса Вена — бизники зафар.

М а р ц и о

Эҳ, Венани қўйиб тургин, у кони хатар.

Т и р и б и

**Қиролимиз масалани ҳал қилар бешак,
Сен азамат жангчиларни кўрмабсан демак.
Иўқса ҳозир бойқуш каби тақилламасдинг,
Олиб бўлмас Венани деб вақилламасдинг.
Айтиб қўяй ҳозир сенга, бўлай ҳар нима,
Хайнбургда турсак ҳамки, бир қадам Вена.**

М а р ц и о

Уш, қиролнинг кайфи қалай? Биларсан сирий,

Т и р и б и

Қиролимнинг кайфияти сиркадек ширин...

М а р ц и о

(ташвишланиб)

Йўғ-е, йўғ-е, кўп оширма,

Т и р и б и

Азизим, мана.

Гап олмоқчи бўляписиз мендан росмана.

Н а р д е л л а

Нимани ҳам билардинг сен!

Т и р и б и

Орбанни кўрдим.

М а р ц и о

Епископ Дьерскийни-я?

Т и р и б и

Хазинадор, у билан мен суҳбат ҳам қурдим.

Гап шундаки, сента бугун чақа ҳам тегмас,

Аскарлар ҳам мояпасиз қолибди хуллас.

(Марцио бошини чайқайди)

Модомки, аҳволинг вой, чўнтак қуп-қуруқ..

Демак ҳар хил суҳбатларнинг ҳожати ҳам йўқ.

Марцио

Мени қабул қилмоқчийди қиблагоҳ қирол.

Тириби

(огоҳлантириб)

Гап ориқча!

Марцио жим қолади.

Хос кийимда муҳрли нома кўтарган
ҳолда **Петер** кириб келади.

Петер

*(Тириби ва Галеоттоларга бош иргаб,
Нарделлани кўриб тўхтайдди)*

Тириби

Қиблагоҳга салом учун келдинг ҳойнаҳой?

Петер

(тасдиқлаб бош иргайдди)

Нарделла

Мусиқани гинглаш билан банд соҳиб сарой,
Кейинроқ бир хабар олгин.

Петер

(иқкиланиб туради)

Т и р и б и

Сенга бари бир... -
Жим ўтириб кута бергин, соқовсан ахир,
Сухбатлашар келиб қолгач қиролнинг ўзи.

П е т е р

(бош чайқаб қўлидаги номани столга қўйишини аяглади)

Н а р д е л л а

Биласан ку бу сафар ҳам одатдагидек,
Столга қўй, то илгасин қиролнинг кўзи.

П е т е р

*(Ҳажмасини айтилгандек бажариб, Марцио, Тириби ва
Нарделлага тавзим қилиб, чиқиб кетади.)*

М а р ц и о

Бу гаранг ким? У дунёдан келганга ўхшар!

Н а р д е л л а

У — Агардв Петер!

Т и р и б и

Яъни, Матяшга аскар,
Соқов Петер! Тўғривоғи, соқов баҳодир.

М а р ц и о

Бу — ўшамми?

Т и р и б и

Худди ўзи!

М а р ц и о

Италиядан

Соқов бўлиб қайтган рицарь, демак, ўшадир?!

Т и р и б и

Худди ўзи деяпман-ку, дoston ҳар иши,
Ҳар ишяни дoston қилган — қайтмас қиличи.

М а р ц и о

Мўъжизалар кўрсатган у соқов ҳолида...

Т и р и б и

Ти: доврўғи шеър, қўшиқдан баланд ҳамиша.

М а р ц и о

Наҳот шўрлик то ўлгунча соқов қолса-я!

Т и р и б и

Ким билар, у — итальянча касал бўлса-я.

(ирғиб туради)

Оҳ, Нарделла, ичиб келай бирор қултум май.

Н а р д е л л а

Майхўр зоти турармикан бир лаҳза ичмай.

Т и р и б и киради.

Т и р и б и

Ўзум шаффоф, тароби-чи, ундан яхшироқ,
Май ичишга тайёрман мен, Марцио, ўртоқ.

М а р ц и о

Худо сени ёрлақасин.

Т и р и б и кетади.

Н а р д е л л а

Ичар ўтириб,
Ўиролича можар эмас, ўзга миллатдан
Дейишгача бориб етган булар қутуриб.

М а р ц и о

Ҳай, қўя қол бу гапларни, жоним энагам,
Ўироллардан сўз юритмоқ бизларнинг ишмас.
Смёсатда баёнларнинг ўзлари ҳакам,

(эҳтиёткор)

Бошиқа гап бор иккаламиз сўзлашсак агар.

Н а р д е л л а

(қизиқиб)

Қанақа гап?

М а р ц и о

Маликадан ўзинг бохабар,
Энагасан, у ҳам сени ёмон кўрмайди.

Н а р д е л л а

Тўппа-тўғри, гарчи, бир оз бефарқ маликам,
Лекин мендан юз бурганмас, илло бурмайди.

М а р ц и о

Шу кунларда меҳмон келди Италиядан,

(бошқа оҳангда)

Ўзинг ахир италянсан...

Н а р д е л л а

Бешубҳа, чиндан!

М а р ц и о

Эса, гала можарларнинг орасида биз,
Бир юртдошга ёрдам берсак савоб бўлади.

Н а р д е л л а

Хўш, нима иш қилай, айтгин?

М а р ц и о

(узукни олиб)

Мана буни ол,
Совға ҳали мўл бўлади. келмасин малол.

Н а р д е л л а

(узукни тақиб)

Нечун бунча мулозамат?

М а р ц и о

Римдан меҳмон бор.

Аёл киши, ҳурматини қилмоғинг даркор.

Н а р д е л л а

Қандоқ ҳурмат? Тушунмадим?!

М а р ц и о

Хулласи калом,

Маликага рўбарў қил уни, вассалом!

Н а р д е л л а

Бирор ҳуқуқ ё имтиёз туфайлими, ё...

М а р ц и о

Сен чўчима! Керак эмас имтиёз асло,

Ўзим борман, қолган ишга мен ўзим пешкаш.

У аёлни сен билмайсан, у жуда дилкаш,

Ярим дунё божин берар у аёл учун,

Ундан мактуб оласан ва топширасан сўнг.

Маликага эса бугун учраштирмоқ шарт.

Н а р д е л л а

(ҳаяжонда)

Ҳаммасини бажараман, келсин, унга айт!

Фақатгина тезроқ, тезроқ!

М а р ц и о

(нозик табассум билан)

Шу ердадир у,
Тўғрароғи, ўнг томонда, хиёбон ёқда,
Хос маъбуда ҳайкалининг қошидадир у,

Н а р д е л л а

Қиммат ҳайкал!

М а р ц и о

Жориялар билан бечора
Ғусса чекиб, худойимдан сўрайди чора.

Н а р д е л л а

Шўри қурсин, оҳ, муштивар италян аёл.

М а р ц и о

Биласанми, энг яхшиси, ўзинг бора қол
Ва тосканча лаҳжа билан кўтар кўнглини,

Н а р д е л л а

(бораётиб)

Нима деб гап бошлайин, хўш, кўрганда уни?

М а р ц и о

Сал кейинроқ яна қайта келаман, деб айт.

Н а р д е л л а

Майли, кетдим! Аммо-лекин ўрнингдан жилма,
Бу ишларга бурун тиқиб, фикримни бўлма!

Н а р д е л л а чиқади. Жимлик. М а р ц и о эшик томон бориб
мусиқа тинглайди, эшикни очади, ўнгга бурилиб, бирдан таъзим
билан қотиб туради. М а т я ш ва Б е а т р и ч е кузатувчиларсиз
кириб келади.

Б е а т р и ч е

(эркаланиб)

Еқдим, хўш, қамюртларим сапъати қалай?

М а т я ш

(сертакаллуф)

Ниҳоятда жозибадор, ростини айтай.
Сен сабабкор — яшнаб кетди Хайнбург қасри.
Юракларни қисадиган тунд эди асли!

Б е а т р и ч е

Энди эса, кўряпсанми?..

М а т я ш

Бошқача мутлоқ,
Қон тўқилган майдонларда чечаклар порлоқ.

(Марциого кўзи тушиб)

Марцио ҳам шу ерда-ку? Ҳой Галеотто!

М а р ц и о

(олдинга чиқиб, таъзим қилади)

Мени қабул қилмоқчийди қиблагоҳ қирол.

(Беатричега таъзим қилади)

Ва қиролича!

Б е а т р и ч е

(хуррам)

Хурсандмап ғоят.

М а т я ш

Қандай қабул?

(кулиб)

Бўшаб қолган чиқар ҳамёнинг!

М а р ц и о

(маънос)

Меҳмон бўлиб келган эдим. Утди қанча вақт.

Кутаётир Феррарада хотиним, қизим.

Италия томон кетай, берсангиз изн.

М а т я ш

Қар бир ишнинг фурсати бор, сабр қил бир оз.

Марцио

Давлатпаноҳ!

М а т я ш

(номани йўқиб, четга улоқтиради)

Бялиб қўйгин, сен Будага борасан дарҳол,
Бошимизда эсаётир ёқимсиз шамол.
Папа фақат пул чўз дейди, хўш, пул қаёқда?
Худойимнинг ўзи назар солсин биз ёққа!
Солиқ тушмас, бож тушмайди, хазина бўм-бўш,
Қиролига пул беришга ҳеч кимда йўқ хуш,
Мана, ҳозир келтирмишди Агарди хабар.
Чўнтагида бир чақа йўқ, норози аскар.
Ҳатто отга берай десак емиш, хўрак йўқ,
Номимиз кўп улуғ эрур, супра-чи қуруқ.
Хазинагда пул бўлмаса, уруш урушмас,
Ҳар қадамда битта галва, ишинг юришмас.
Ваъда бердим бироқ сенга, азиз Марцио,
Ора йўлда қолдирмасман.

Б е а т р и ч е

(табассум билан)

Қолмассан, асло.
Ўз ҳақингни олажаксан Будада бешак,
Қирол сени алдамайди, хизматинг юксак.

М а т я ш

Царвардигор, ўзи бизга марҳамат қилгай!

М а р ц и о

(таъзимда)

Оҳ, шундоқ бўлгай.

М а т я ш

Омон-эсон то Будага бормогинг учун
Карвон билан қўриқчилар берилар сенга,
Соқов Петер шайлар сени, буюрдим унга!

М а р ц и о

Сизга ўзи паноҳ бўлсин қодири гаффор.

Б е а т р и ч е

Сенга эса оқ йўл берсин.

М а р ц и о таъзим қилади, пауза, Б е а т р и ч е унинг изидан
тунд қараб қолади. М а т я ш Б е а т р и ч е н и кузатиб туради.

М а т я ш

(хўрсиниб)

Шўрлик Марцио...

(Беатриче тетиклашади)

Жининг суймас, биламан.

Б е а т р и ч е

Юртдошларим орасида ягона ўша
Тинч бошимга солиб юрар турли харжам.

М а т я ш

Наҳот сенга ганим бўлса?

Б е а т р и ч е

Очиқ-ойдин гап.

Шаҳоданинг асабини юради қайраб.

М а т я ш

**У бошқа гап! Углим Янош инсофли, тоза!
Бордир унда ислиқболга лойиқ андоза.**

Б е а т р и ч е

Сенинг ўглинг! Қиролича тугмаган лекки.

М а т я ш

(файласуфларча)

**Энг муҳими — отаси мен! Этганман бунёд.
Елгиз ўғлим! Меросхўрим, ягона зурёд.
Бўлак кимга қолар эдя Италия тахти?
Чор атрофда фикри бузуқ, очкўз боёнлар
Бамисоли хира пашша, ўтказар умрин,
Теги зоти ғар, бузуқи, номаълум жонлар.
Хўш, ўзингнинг отанг-чи, хўш, ўзингнинг отанг?
Альфонсонинг зотдор ўгли, ўйнашдан бўлган,
У ҳам қанча ҳаром фарзанд ясаб улгурган.
Демоқчиман, Яношни сиз юзимга солманг,
Иштони йўқ бошқалардан кулса яхшимас.**

Б е а т р и ч е

Хайнбургни зулмат қоплаб келмоқда тагин,
Бахтсизман, оҳ, сочмоқдасан қаҳр-ғазабинг.

М а т я ш

(юмшаб)

Ундай дема, бир лов этиб сўнгра ўчаман,
Сенинг дилбар каёлингга тагин кўчаман.
Энг яхшиси, гаплашмайлик бу ҳақда, жоним,
Энгаш менга.

Б е а т р и ч е

(жўлмайиб энгашади)

Қуллуқ, қиролим.

М а т я ш

(пешонасидан ўпади)

Ҳукм сурсин осойишталик.

Ичкаридан Н а р д е л л а чиқади.

Ким экан у? Энагами? Хўш, нима керак?

Н а р д е л л а

(каловланиб)

Ҳазрат...

Б е а т р и ч е

Нега келдинг?

Н а р д е л л а

Нима эди... Ҳалиги... ҳа.

Б е а т р и ч е

Шошмасдав гапир!

М а т я ш

**Қопқондаги тулки каби думингии бурма,
Нега келдинг? Эшитайлик! Айгиб бер ахир!
Германми, Турк — қайси бири жўнатди сени?**

Н а р д е л л а

Ўқ, йўқ! Ҳеч ким жўпатганмас, мен ўзим келдим!

М а т я ш

Муродинг не?

Н а р д е л л а

**Қабулингда мусофир аёл,
Ҳасратини сўйламоқчи, ҳиммат қила қол!**

Б е а т р и ч е

Эрта келсин!

М а т я ш

Нега энди қараб турибсан?

Н а р д е л л а

**Бир зарурат туфайли у сарсон бўлибди,
Қабул қилгин, атайин у Римдан келибди.**

Б е а т р и ч е

(қизиқиб)

Римдан? Балки италяндинр?

М а т я ш

Мақсади нима?

Н а р д е л л а

**Маликамиз изидан у бечорагина
Отланибди Пожон томон Будада чикиб,
Ва ахийри Хайнбургга келибди етиб,
Енида бор қўриқчиси, жориялари,
Кўп хатарли йўллар ошиб, келмиш сиз сари.
Раҳм қилинг, қўллаганни ахир қўллашти,
Пир ҳазратим сизга ундан мактуб йўллапти.**

Б е а т р и ч е

Бизни гојат қувонтирар бундайин мактуб.

М а т я ш

**Уни аёл келтиргани фақат номатлуб,
Модомки, сен хоҳлайсан.**

Б е а т р и ч е

Римдан келибди,
Тўхтамасдан, биз томонга агай елибди.

(Нарделлага)

Айтгин, кирсин!

(тантанавор)

Италия, сенда эрур доим хаёлим,
Сенинг мовий кўрфазларинг тушда кўрарман.
Сегинч билан, умид билан сўнар мажолим,
Ваганим, деб сенинг учун ёшлар тўкарман.
Менинг согинч гулларимни денгизлар мавжм
Элтсин энди у қадрдон диёрга, ҳайҳот.
Неополда қиролича эдим, энди-чи,
Қайтолмасман, айри тушдим юртдан умрбод.

М а т я ш

Қиролича эурсан-ку Можаристонда,
Бордир ахир бунинг ҳам сал аҳамияти.

С е л и я кириб таъзим қилади.

М а т я ш

Берироқ кел, берироқ кел, муҳтарама зот.

Б е а т р и ч е

Италянмисан?

С е л и я

Сиз сингари, хоним.

Б е а т р и ч е

Дадил, жасур сўзларкансан — менга ёқди.
Сен бегона эмас менга.

М а т я ш

Кимсан сен ўзи?

С е л и я

Сизга соме, исмим эса Селия эрур.
Қаршини изда тиз чўкишдан ҳайиқмагайман.
Ўтинчим бор оддийгина, аниқ, жўнгина,
Ҳазратимнинг мактубини бермоққа шайман.

(таъзим билан номани узатади)

М а т я ш

Пир ҳазратим элчини ҳам топибди ўзи.

С е л и я

Ўшбу нома — каминанинг йўлчи юлдузи.

Б е а т р и ч е

Ташвишланма, кимки ўнса ҳазрат қўлини,
Гуллар билан безагайман унинг йўлини.

(Номани очиб ўқийди, жимлик! Нома тиззасига тушади)

Вой, худойим!

М а т я ш

Нима бўлди? Сенга не бўлди?

(Беатриче жазоб бермайди)

Рангингда ранг қолмади-ку, яширма, не сир?

Б е а т р и ч е

(ўзига келиб)

Энг бебаҳо мактубдир бу! Номаи бахтдир!

М а т я ш

Нималарни ёзмиш папа?

Б е а т р и ч е

(бахтиёр, энгикиб, номани узатади)

Аниқ мўъжиза!

Жимлик, Матяш номани ўқийди. Селия бош эгиб уларни кузатади.

М а т я ш

(тўнгиллаб)

Сенмисан шу?

С е л и я

(қатғий)

Ҳа!

М а т я ш

(қатғий)

Бошинг кетар, қўрқмайсанми?

С е л и я

(беларво)

Даволайман! Қўрқувим йўқ шу сабабдан ҳам.
Менга эски таниш эрур Петер Агарди.
Даргоҳимда меҳмоним ҳам бўлганди бир дам,
Мени ҳам тинч қўймаётир рицарнинг дарди.
Бир жасорат ҳис қилдим у ўзимдан ўзим,
Даволайман дея келдим, шул эрур сўзим.

М а т я ш

(масхараомуз)

Сен-а? Сен-а? Даволайсан?

С е л и я

Даволайман, ҳа!

М а т я ш

Билиб қўйгин, юзлаб табиб бўлди шарманда!

С е л и я

(хотиржам жилмайиб)

Мен олгумдир соқоьликнинг машъум тамгаси.

М а т я ш

Бешқалар ҳам шундай деган.

С е л и я

Билмам бошқасин!

Гап шундаки, мен улардан кўра қобилроқ!

Б е а т р и ч е

Ахир уни жунатибди папаннинг ўзи,
У алхимик эмас, ахир! Кўзбойлогичмас.
Имени бор банда экан, рост бўлса сўзи,
Кароматин зоҳир этса, сира ажабмас.

М а т я ш

Кароматчи бўлсанг агар — мададкоринг ким
Ва ўзинг ким?

С е л и я

Менми? Аёл!

М а т я ш

Бор йўғи шуми?

(масхараомуз)

Аёлларнинг пуч гаплари орасида, рост,
Елгиз бир сўз ҳаққонийдир: аёлман дединг.
Қандай гўзал каломдир бу! Этгумдир эъвоз!

(унга қарайди)

С е л и я

(ноз билан)

Нима дердим! Кафилликка етади шу ҳам!

М а т я ш

Бекинмачоқ ўйнаяпсан — ғазабим ёмон!

С е л и я

Мен қўрқмайман!

М а т я ш

Сени кутар жаллод болтаси.
Лақиллатган эркак бўлса — дордир жазоси.
Ҳеч қандай шарт керак эмас, товламачилар
Саркардани лақиллатди! Фирибгар улар.
Ундайларга тоқатим йўқ менинг ҳеч қачон,
Жазосини беражакман, қатъий беомон.
Етар энди, чидаб келди рицарь барига,
Табибларнинг кўп бемаъни қийноқларига.
Азобларга бермам энди баҳодиримни,
Ҳар бир ишга ҳам моҳиру ҳам қодиримни.
Ким даволаб уддасидан чиқмаса агар
Сўзим битта: қатл этилар ундай фирибгар!
Уқдингми?

С е л я

Ҳа!

Б е а т р и ч е

Уринганди баъзи сохтакор,
Ҳаммася ҳам эплаблмай чекинди ночор.

М а т я ш

Тирик қолай десанг, билъакс, гап индаллоси,
Нигирма беш минг тиллодир — бошинг баҳоси.

С е л я

Тонмагайман!

Б е а т р и ч е

Хотиржамсан, қойилман!

М а т я ш

Бироқ,
Шундай гўзал бошдан жудо бўлиш хунуқроқ.
Аягайман на муҳаббат, на бахтингизни,
Рицарга ҳам айтдим буни, гапимга йўқ шак,
Уддасидан чиқолмасанг — ўласан бешак!

С е л я

Чақир, Соқов Петерни тез, муҳтарам қирол!

Б е а т р и ч е

(тантанавор)

Сен итальянсан, шундоқми?

С е л и я

(таъзим қилиб)

Қуллуқ!

М а т я ш

(қўнғироқ чалади, Селияга)

Омадингни берсин-да, ўжар.

С е л и я

Бир сўровим бор?

М а т я ш

Нима эди?

(хизматкор кириб, эшикда тўхтайди)

Майли, кейинроқ:

(хизматкорга)

Қиролича чорлади де, рицарь Агарди
Кирсин буён.

(хизматкор таъзим билан чиқади)

Б е а т р и ч е

(Селияга)

Дялинигда ҳеч дардиниғ борми, яқинроқ кел, айт.

С е л и я

Бор!

М а т я ш

Хавотирдасап?

С е л и я

Табибларнинг самарасиғ ишдан кейин,
Агардиниғ ишониши менга ҳам қийин.

М а т я ш

Аmmo азал танишинг у?

С е л и я

Ҳамма гап шунда,
Қайсарлиғи тутмаса деб қўрқаман жуда.

Б е а т р и ч е

Нега энди?

С е л и я

(Ёлгон айтади)

Менинғ бошим асрамоқ бўлиб,
Ҳайдаб солар балки таниб, газабга тўлиб.

М а т я ш

Жодаларинг ўтмайдиэи?

С е л и я

Фақат иккинчис

**Менга мадад бермоқликка етар кучингиз.
Унга мени ёши қайтган, кампир деб айтинг,
Ҳим папаси қасамингиз бекор қилмоққа
Сенга атай жўнатган бир табиб деб айтинг.**

М а т я ш

(совуққон)

**Можаристон қиролиман, масхарабозмас!
Ҳим шайтони! Жақиллатмоқ бўласан абас!**

Б е а т р и ч е

**Азиз қирол, жаҳл қилма, шайтонга бер ҳай,
Ахир уни ҳазрат папа жўнатган атай.**

С е л и я

(тезгина)

У мактуб ҳам берган мендан.

М а т я ш

(гапни бўлиб)

Қиролича нима деркин?

Б е а т р и ч е

Розиман шөһи!

Балки Петер ҳаётингни тилаб ҳам олар?

М а т я ш

(Селияга)

Иўқ, мутлақо! Умринг гаров! Гап кучда қолар!

С е л и я

Ташаккурлар бўлсин сизга, шоһи ҳукмдор!

Х и з м а т к о р киради.

Х и з м а т к о р

Остонада ҳозир бўлди Агарди — рицары!

М а т я ш

Олиб кирилинг!

(Селияга)

Сен дарнада орқасида тур.

Х и з м а т к о р кетади. **С е л и я** парда
орқасига ўтади. **П е т е р** киради.

О, шавкатли рицаримсан, Агарди Петер,
Қиролича таклиф этган сени бу ерга.

Б е а т р и ч е

**Келмиш бизга худойимнинг ўзидан пайғом,
Тилга киргай, иншоолло, соқов батамом!**

(қисқа жимликдан сўнг)

Ташриф этди, хуллас калом, энг машҳур олим.

П е т е р

**(Ҳайрат ичра безовталанади. Бари бир фойдаси йўқ-ку,
дегандай бошини эгади.)**

Б е а т р и ч е

(юпатиб)

**Нокаслар ҳам келган эди, бу бизга маълум,
Буниси ҳам ўшалардан бири дерсан-да.**

П е т е р

(жилмаяди)

Б е а т р и ч е

**Йўқ, бу бошқа! Рим папаси жўнатмиш махсус,
У ҳақиқий олим экан, даволар, шаксия.
У шу ерда, рицарь, энди курсанд бўла бер.**

П е т е р

(жилмаяди)

Б е а т р и ч е

**Ҳақатгина жилмаясан, синов, қийноққа
Яна бир бор чидайсан да, Агарди Петер!**

П е т е р

(йўқ дегандай бош чайқайди)

Б е а т р и ч е

Ўтишиб мен сўрасам-чи... Илтимос қилсак...

(қиролга қарайди)

М а т я ш

Ҳа, илтимос, умидвормиз бу сафар гоят.

Б е а т р и ч е

Ўп дея қол, сўзим ерда қолмаса шояд!

П е т е р

(бу гаплар нимага керак, дегандай ишора қилади)

Б е а т р и ч е

**Ўз-ўзингни бунчалар ҳам қийнама, ринизъ,
Ўйлайманки, бошқалардан бу табиб бехтар,**

П е т е р

(сал-пал юшайди)

Б е а т р и ч е

Не бўлса ҳам рози бўлгум, этмагил царво.

П е т е р розилик билдириб, таъзим қилади.

Б е а т р и ч е

(шошиб)

Раҳмат сenga!

М а т я ш

Мен ҳам хурсанд, айни муддао!
Қулоқ солгин гапларимга, азизим, ридарь,
Агар даво тополмаса ўша жодугар,
Ўз қўлингга топширгайман, ўзинг билгайсан.
Яъни лойиқ жазосини ўзинг бергайсан.

П е т е р фиғони чиқади.

Б е а т р и ч е

Фурсат етди, фармонингги эълон эт, қирол!

М а т я ш чапак чалади, хизматкорлар
кирадилар.

М а т я ш

(хизматкорга пардани суришни буюради)

Шифокорни чақир, қапи!

Б е а т р и ч е

(юкиниб)

Паргардигорим,
Раҳм қилгил, кушойишин ўзинг бера қол!

Ҳамма сукут ичра кутади. Селия
зинадан тушиб келади, Петерга
секин яқинлашади. Петер Селияга
ҳайрат билан боқади, дастлаб уни танимайди.

Селия

(унга яқин келиб)

Унутганинг йўқми мени, баҳодир йигит?

(Петер ҳаяжонда, жимликдан сўнг таъзим қилади.)

Беатриче

(ибодат қилиб)

Ўзинг қўлла, илойим!

(Матяшга тикилади)

Матяш

(юпатиб)

Қалтирама, ўзингни тут, оғирроқ бўлгин!

*(Петер Матяш ва Беатричегга, Селия бу ерга қандай қилиб
келиб қолди, деган маънода қарайди)*

Матяш

(Петерга)

**Нега энди ҳайрон бўлиб қараб турибсан?
Билиб қўйгин, туш эмас — ўнг, неки кўрибсан.**

**Халоскоринг айтмоқдаки, таниш эмишсиз,
Тилга солиб юборармиш у сени сўзсиз!**

(Селияга қарайди, у бош ирғаб, жилмаяди.)

Б е а т р и ч е

**Биз сен учун дуо қилиб турайлик, рицарь,
Табиб эса ўз ишига киришсин.**

М а т я ш

Мард бўл!

(Петер тасдиқлайди. Матяш ва Беатриче дуога ибодат қила бошлайдилар, Селия қимтинган ҳолда Петерга яқинлашади.)

С е л и я

**Ер юзига донғи кетган шонли Агарди,
Сен туфайли олис йўлга отландим, билсанг.
Йўл азобин енгиб келдим, ўзингга эпди
Бир маҳаллар айтган сўзинг қайтариб берсам...**

(Петер титраб кетади)

**Неаполнинг хос элчиси бу ерда бўлмиш,
Дўст орттириб, сизлар билан ўйнамиш, кулмиш.
Сенинг шонли ишларингни дoston этмиш у,
Шонли рицарь, сенга атаб шеърлар битмиш у.
Аммо бир сир сирлигича қолмиш дostonда,
Чунки, сенинг дардинг фақат менга аён-да!
Бир йил собит, ун чиқармай, сукут сақлабсан.
Демак, берган ўз сўзингни шобн ёқлабсан!
Лабларингга босган муҳрим этгайман бекор,
Сўзла, куйла, бақир-чақир, сенда ихтиёр.**

(Петер жим туради.)

С е л я

(шошиб)

Нега энди жим турибсан? Уңмадингми ё?
Қатағонни бекор қилдим! Ҳад йўқ мутлақо!
Гапира бер! Тилга киргин! Қасамни унут!

(кутади)

(Петер жим туради)

С е л я

(безовта бўлиб)

Во ажабо! Нима бўлди? Бу нима сукут?
Тилинг соқов, қулоқларинг чиндан ҳам карми?
Уз товущинг ўзингга ҳам ёқмас, баттарми?

Жимлик. М а т я ш ва Б е а т р и ч е бу ҳолни безовта куз-
тади. М а т я ш гапирмоқчи бўлади, аммо Б е а т р и ч е рўйхуш
бермайди.

С е л я

(орғиқча бегоҳлашиб)

Нечун жимсан?

(Петер жим туради.)

С е л я

(Матяш ва Беатричегга хавотирли қараб)

Уз-ўзингни қайнама бекор.
Танбеҳ бўлди ўтган гаплар! Унутмоқ душвор,

Қалтис бұлди ўйинимиз, кўп қалтис ҳазил,
Ўғинаман, унут энди, энди унутгил.
Ўзим келиб турибман-ку қошингга-ахир,
Тавба билан тазарруга бўлганмас асир.
Иўқ аввалги ўжарлигим, ютқаадим-туғал,
Олиб қўйгум лабларингдан муҳри бу гал.
Гапира қол! Тилга киргил! Ўжарликдан қайт!
Ҳеч бўлмаса, «авф эгаман» деган сўзни айт!
Сўзла ахир!

П е т е р

(жим)

М а т я ш ўрнидан туриб кетади, Б е а т р и ч е
уни тинчлантиради.

С е л и я

Елбораман, бирор нима де!

(Петер йўқ дегандай бош чайқайди)

С е л и я

Елборишим беҳудами? Гапирмайсанми?
Билиб қўйгин, иродангга боғлиқман тўлиғ.

*(Қаттиқ ҳаяжонда Матяш ва Беатричега қарайди. Петер
қўлларини кўксига чалиштирганча тунд, қатғий турасеради)*

М а т я ш

(Селияга совуққон)

Тонгдан буён кутмоқдаман! Чиқмас овози!
Англадиман, яхши эмас бардошининг ози.

С е л и я

(ноқулай аҳволда)

Яна бирпас, шафқатпаноҳ!

М а т я ш

Тез бўл дейман! Лақиллатма, бас.

Б е а т р и ч е

(Селияга қўрқув билан)

Наҳот, тамом! Чора топилмас?

С е л и я

Йўқ. ундоқмас, қиролича!

(Петерга)

Тўғрими гапим?!

(Петер жавоб бермайди.)

С е л и я

(Беатричега)

**Ридарь билан мен юзма-юз келганим маҳал,
Ростин айтсам, йўқотганим ўзни даставвал.
Мана энди, қўрқув ўтди, келдим ўзимга,
Уни тилга солиш йўлин... топдим... эсимда...**

М а т я ш

Уддасидан чиқолмасанг...

Селия

Муҳлат сўрайман!

Матяш

Қанча?

Селия

(лавҳум)

**Умидворман сабр-тоқат ёр бўлса агар,
Тонгги шафақ ёнгунича сўзлар муқаррар.**

Матяш

**Бир кун фурсат сўрагандинг, тугади муҳлат,
Рицарь бўлса ўша-ўша, ўтаётир вақт.**

Селия

...Яна сал-пал...

- Беатриче

Саҳаргача чидагин, Матяш!

(Селияга)

**Юлдузларга қарадингми, буржлар қанақа?
Яхшиликми, ёмонликни айтар самовот?
Тун оққанда юлдузларнинг ўрни ҳам бошқа,
Шул сабабдан, вақт ўтмасин, бўлгил эҳтиёт..**

С е л я

(фигр қилиб, дадиллашиди)

Эсим қурсин, қай жин уриб, фаромуш қолдим,
Чалкаштириб юборибман шифо усулин,
Рухсат айла, ўтинаман, азиз қиролим,
Қўллаб кўрай даволашнинг энг асил йўлин;
Кўринмасин на кундузи ва на тун, на осмон,
Сукунатда даволайман, бўлсин тинч ҳар ён.
Ўтинаман, рухсат бергни...

Б е а т р и ч е

(ёлбориб)

М а т я ш, қиролим!

М а т я ш

(Петерга)

Розмисан унинг ғалат синоқларига?

(Петер ўйлаб туриб, розилик билдиради.)

С е л я

(хурсанд)

Оҳ!

М а т я ш

(Селияга)

Сен айтганча бўла қолсан.

(Бсагричени кўрсатиб)

Булар туфайли
Тун сеники!

С е л я

(таъзим қилади)

Қуллуқ, қирол!

(Петерга)

Сенга ҳам қуллуқ!
Ярим кеча мени кутгил.

(Петер Матяш ва Бсагричега таъзим қилади.)

М а т я ш

(Селияга)

Унутма бироқ,
Сеҳру жодунг иш бермаса, оқибат агар
Тилга келмас экан энди шавкатли рицарь,
Билиб қўйгин, ўзинг учун гўр қазарсан сен,
Авф йўқдир, маҳв бўларсан, ютқазарсан сен.
Мен — мижарлар ҳукмдори, зотман бешафқат,

(Петерни кўрсатиб)

Тилга киргиз ёки тилдан қолгайсан абад!

Парда

БЕШИНЧИ КҮРИНИШ

Хайнбург қасри, Петер ҳузурида. Ҳовли. Тўрда девор. Деворда туйнукли миноралар. Улкаи дарвоза кўриниб турибди. Девор буйлаб гуллар, майсалар ўсган. Биби Марям ҳайкали олдида шамлар милтираб турибди. Нарироқда каттакон тош қудуқ. Чап томонда туйнукка олиб чиқадиган зиналар. Саҳна қоронғилашгач, фақат минора ичи ялдиғланиб, гоҳ-гоҳ фонарь ва машғаллар кўриниб қолади. Юлдузли осмон. Кейинроқ ой кўтарилади. Саҳна кимсасиз. Кейин дарвоза орқасидан овозлар эшитилади. С е л и я, М о н н а М е а, Ж а н е т т а К а р л о т т а ва Б е п п о чиқадилар. С е л и я Биби Марям ҳайкалига яқинлашиб ҳаяжон билан юкина бошлайди. Б о ш қ а л а р ҳаяжонда.

Б е п п о

(фонарь тугиб)

Тез, бу ёққа!

К а р л о т т а

Вой худойим, бу қанақа жой!
Қандоқ юрт бу?! Улиб кетсак керак, ҳойнаҳой!

М о н н а М е а

Балчиқми бу, нима бало.

(оғриқдан қичқиради)

Ботдим-ку қонга,

Ж а н е т т а

Эганим юшқа, тун совуғи азобдир жонга.

Беппо

**Италия илиқроқдир, севиклим, бироқ,
Бизни унча иситмади унинг қуёши.**

Монна Меа

Қоп-қоронғи, зулмат бунда...

Жанетта

**Дарвоза, равоқ...
Улай дедим, бошмидир бу ё сойнинг тоши.**

Карлотта

Хўжайининг қайда ўзи?

Беппо

Қасрда?

(фонарни баланд кўтариб)

Қара!

Карлотта

Кўрпман, кўряпман! Жуда ажойиб!

Беппо

**Гарчанд унинг манзилгоҳи эмасдир сара,
Лекин унинг ўзига мос, жимжит, гаройиб.
Ўйингизда тилдан қолиб бўлганди соқов.**

Монна Меа

Бизлар уни даволашга келганмиз атай!

Б е н н о

Юзгаликдаш юзга гавга — Сизларга сийлов!

К а р л о т т а

Бизга сийлов керак эмас.

(Беннога)

Ху, баттол малай,
Эртаю кеч тошинади хоним серфирок,
Ҳаммасига сенинг ўша рицаринг сабаб.

Ж а н е т т а

Бас қил, Бенно! Ана, ўчди равоқда чироқ,
Бурғу янграр, келаётир кимдир биз тараф.

К а р л о т т а

Вой худойим! Тинчликмикан?

Ж а н е т т а

Бурғу чализда.
Ҳой, Селия.

(Селия жавоб бермайди)

Эшигдингми?

Бурғу овози яна янграйди.

М о н н а М е а

Овози ўчди!

Учинчи бор бургу овози эшитилади! Зинани
ҳира фонарь ёритади.

Петер пайдо бўлади.

Алланечук бўлиб кетдим! Нима бу?

Беппо

Бургу!

Висол пайти етганини эълон қилди у!

Жанетта

Тун ҳам ярим бўлиб қолди!

Монна Меа

Етар, Селия!

Ибодатинг тугата қол!

Селия

(Ибодатни тугатиб, Беппога кибрли қарайди.)

Роппа-роса ўн иккига таклиф этилган,

Қани менинг рицарим, хўш?

Мен келдим! У-чи?

Беппо

(атрофга аланглаб)

Мана, мана, маъзур тутинг, рицарь ҳам келган!

Петер аввал Селияга, кейин бошқа хонимларга
таъзим қилади. Бошқалар шивир-шивир қила бошлайдилар.

Карлотта

Ўзгармабди!

Жанетта

Живдак озибди.

Монна Меа

Сочига оқ оралабди!

Жанетта

Рангини анча олдирибди.

(Селияга)

Кетаверайликми?

Монна Меа

Қолайликми ё?

Карлотта

Қайся маъқул, буюринг, хоним!

**Селия ва Петер бир-бирига сўзсиз
қараб қоладилар.**

Бенцо

(аёлларни четга тортиб)

**Қани, кетдик, ҳув у жойда ажиб гўша бор,
Кўзаларда қайнаб ётар май ҳам кўп хумор.
Бошлаб борай.**

(тўхтаб)

Аmmo-леккин сизлар учовлон.

(Гитарасини чалиб)

Оҳ, гитарам, ёрдам бергин менга, қадрдон.

Б е п о   А ё л л а р билан дарвозадан чиқиб кетади.

Жимлик. С е л и я ва **П е т е р** бир-бирига қарайди. **С е л и я** енгил нафас олиб,
П е т е р га шошиб яқинлашади.

С е л и я

Елғиз қолиб, сенинг билан энди, хайрият,
Суҳбат қилиб олажакман, ушалди ният.
Тепамизда милтираган юлдузли осмон,
Теграмизда савлат тўккан ҳайбатли қўрғон —
Фақат улар гапимизга шоҳиддир, колос.
Иккимизга аён фақат юракдаги роз.
Ва бул гаудан воқиф фақат қодир эгамдир,
Қодир эгам даргоҳи кенг, танҳо ҳакамдир.
Юрагимни очай дангал, бўлйин иқрор.

П е т е р

(бош иргайди)

С е л и я

(ўзини оқлаб)

Мен аёлман! Аёл қалбин тушунгил зинҳор.
Катта кетдим! Мақтанчоқляк қилдим, рости гап,

Гўёки мен қўядиган ҳар қандай талаб —
Сенинг учун қатъий қонун бўладигандай
Ва бошқалар бундан қейил қоладигандай.
Энди эса, ҳаммасини англаб турибман,
Менга қаттиқ сабоқ бўлди, фаҳмлаб гурибман.

П е т е р

(жим туради)

С е л и я

(ганга солиб)

Қоронғи тун, суҳбатимиз биров эшитмас,
Гапира қол! Тилга киргил! Гапира қол, бас!

(чидамай)

Уч йил соқов бўлурман деб ичгандинг қасам,
Икки йили қолмиш яна! Уйлаб қарасам,
Юрагингда муҳаббатининг ўчгандир чўғи.
Демак, бундоқ аҳд-паймоннинг боридан йўғи.
Бошқа биров учун ахир соқов бўлмассая?

П е т е р

(жилмаяди)

С е л и я

(тик қараб)

Ҳа, ўзингга сўз бергаисая, ичгансан қасам!
Соқов сенсан, қўрққан-чи, мен! Нимадир сабаб?
Енгилгина зафар эди мендаги матлаб!
Қиролкигининг таважжуҳин қозонмоқ учун,

Бир ҳаракат қилмоқчийдим, етганча кучим.
Худбинлигим сўнг ўзимни қафасга солди,
Ғолиб чиқдинг — умрим сенинг қўлингда қолди.
Ужар инсон, мени бунча қийнамоқ нега?
Нега ортнқ маломатлар қилурсан менга?
Ганни ҳам қўй, фақат бир сўз айта қол шу пайт,
Муҳаббатинг изҳор айла, «севаман» деб айт!
Вой худойим, уят ифродулла қозим,
Ё талабинг каттароқми?

П е т е р

(бош иргайди)

С е л и я

(баттар гўлгула билан)

Берсин-да тўзим!
Мени қатл этишларян хоҳлайсанми ё?
Қизил қонга бўялсинми тонгда қамма ёқ?
Худо ҳаққи, бисёр этма дилда аламини,
Топтамоққа тайёрмисан тонгда мурдамни?
Лабларингдан, майли, гашиб сўзлари учсин,
Қулоқларим овозингни лекин эшитсин.
Майли, ёмон сўзлар билан қақорат қилгил,
Тилга кирсанг мен яшайман, сен яхши билгил.

(кутади)

Айтган ўша сўзларингни эслайман ҳамон:
Вайсамоқдан сукут менга дегандинг осон.
Айт-чи, шундоқ деганмидинг?

П е т е р

(жаъқуллаб бош иргайди)

С е л и я

(маънос)

Өсингдами, а?

(Петер бош иргайди.)

С е л и я

**Кулфат, юпанч, хурсандчилик, ҳасрат ва гина —
Барчасини унутмасдан юрибсанми ё?..**

П е т е р

(маъқуллайди)

С е л и я

(дили ёришиб)

Менинг бўсам ёдингдами? Уша бўса, о...

(Петер титраб кетади.)

С е л и я

**Қисматимга то бевалик тушгандан буён
Уша бўса илк, биринчи бўлганди, ишон.
Бўса шarti қиммат бўлди, гафгоси талай,
Лекин ўпдим журъат билан сени ҳар қалай.
Менинг қайноқ ўпичларим баҳоси баланд!
Ҳозир эса иқрор бўлгум чин дилим билан:
Сендан бўса олмоқликка тайёрман мутлоқ.**

(бир қадам олдинга юради)

**Қани, азиз баҳодирим, келгил берироқ!
Бўса билан муҳр босдим лабинга бир бор.**

Бўса билан энди уни қилгумдир бекор!

(яқинлашади)

(Петер рад қилиб, қўлларини кўтаради)

**Узоқдан Беппо гитарасининг овози
эшитилади. Қисқа жимлик.**

Селия

(Сирли бир ҳолатда Петерга яқинлашади)

**Пьомонтда шундай одат бордир азалдан;
Хонадонга келиб қолса хуш кўрган меҳмон.
Остовадан ўпич билан қарши оламиз,
Ўпич билан кузатамиз хайрлашган он.
Мен узоқдан келдим бунга, риёзат чекдим,
Қайтиб кетгум келмас бўлиб тонгда, эҳтимол.
Ҳар қандай қарз гўзал эрур тўлови билан,
Менинг ўша ўпичимни қайтаргил дарҳол.**

*(Петер сал иккиланиб тургач, аввал секин, сўнг
қизгин бўсалар олади.)*

Селия

(хурсанд)

**Севаркансан мени ҳамон! Ишқинг барҳаёт.
Қучоғингга босдинг қаттиқ, шод, ҳаддан зиёд.
Уволимга қолма энди, тилга кирсанг-чи,
Севаман, деб ҳеч бўлмаса шивирласанг-чи!
Сўзларингни эшитмасин ҳаттоки шамол,
Ақалли лаб пичирлатиб, «севгум» дея қол.
Қани, айтгил! Айтгил, қани...**

(Петер ўзига келиб, Селияни қўйиб юборади ва чекинади)

С е л и я

(даҳшат ила)

Хукми бекорми?

Гапиряшдан бош тортасан мутлақо демак?!

Билмай қолдим, энди нима қилмоғим керак.

(қудуқ бошида, энгашиб ғамгин)

Парвардигор, ўзинг менга кўрсата қол йўл,
Не қиларим билмай қолдим, аҳволим мушкул.

Қандай талаб қўйса ҳамки мана бу соқов

Бажаргумдир ҳаммасини, шубҳасиз дарров.

Модомики бўса унга камлик қилибди,

Унга наҳот менинг бошим керак бўлибди?

Мағрур эдим, унга талаб қўйгандим ортиқ,

Бугун эса ортиқ талаб ўзимга тортдиқ.

(алам билан Петерга)

Сўйла, рицарь, багринг наҳот шунча тош бўлса,

Наҳот меҳринг шунча қисқа, тез одош бўлса?

Этганмисан ёки мени ўлимга маҳкум?

(Петер жим туради.)

С е л и я

Қачон ижро бўларкан, деб кутмоқдасан зум?

(Петер жим туради.)

С е л и я

^ Хоҳлайсанки, бошим кески жаллод беомон,
Шўрлик каллам юмасини тирқиратиб қов?

(титраб)

Петер жим туради.

Селия

(ёлбориб)

Фақатгина тилинг эмас — дилинг ҳам қотмиш,
Сенинг қалбинг шафқат ҳиссин наҳот йўқотмиш?
Елбораман, раҳм айлагил, ўлиб кетмайин,
Оҳ, шлисдай боқасан сен, парво қилмайин.

(кутади)

Сенинг соқов бу ҳолатинг унутилган дард,
Сен чорладинг ва мен келдим, қонуний минбаъд.

(алам билан)

Шафқат қилмай, ерга урдинг мени ва лекин,
Севганмидинг асли менг?

(қўл силтаб)

Севмагансан сен!

*(юзларини яширади, аммо бармоқлари орасидан
Петерни кузатади)*

(Петер Селия томонга иккиланиб бир қадам ташлайди)

Селия

(Дарҳол унинг ёнига келади)

Апа энди гапиргайсан! Шафқатсиз бегим,
Неки гуноҳ қилган бўлсам қошингда ювгум.
Музаффарсан! Ғолиб чиқдинг, Агарди Петер,
Ярим кеча, бажара қол дилинг нима дер!

Бундан бўлак мукофотим, сийловим бўлмас.
Нима қилсанг қилавергин, сеникиман, бас!
Сеникидир ақиқ лаблар, сумбул сочларим,
Сеникидир бари-бари, ғам, қувончларим.
Рафиқам бўл деган эдинг менга бир замон,
Сўзларингни писанд қилмай тингловдим, ишон!
Ҳозир эса тун сеники ва тун ичра мен,
Адо этгум сўзсиз, бешак, не хоҳласанг сен.
Асирам де, маҳбубам де, сенда ихтиёр,
Қарга, уриш — нима десанг бўйсунай зинҳор.

(Петернинг пинжига киради)

(Петер ҳирс билан Селияни қучади.)

С е л и я

(Бўсага лабини тутади)

Қучгил, ўпа қол!

(Петер узоқ бўса олади.)

С е л и я

Яна, тағни! Ақлу ҳушдан кетгунимча ўп,
Муҳаббат деб ёлборардинг! Энди ўзим зор!

П е т е р бирдан тисарилади.

С е л и я

(қўрқув билан унга эргашиб)

Кераги йўқ! Қўй гапирма! Ўзим борурман! ,
Сен ҳаммадан кучли, голиб, тенгсиз ботирсан!

Кел, бўла қол! Сеникиман! Юргил, чиқайлик,
Тунги висол шаробини бирга ичайлик.

П е т е р у н и кўтариб, қасрга чиқиб кетади.

Парда

ОЛТИНЧИ КЎРИНИШ

Хайнбургдаги турма. Хоналардан бири. Унга — бурчакда темир панжарали эшик. Ичкарида узун даҳлиз йўлаги. Эшикдан турма хонасига уч-тўрт зина олиб чиқади. Саҳна тўрида скамейка, устида бир жуфт адёл. Столда кўзача ва қум соат. Унга, кўрида темир панжарали туйнук. Ундан қуёш нури тушиб турибди. Саҳнада кекса руҳоний чол, қаршисида тақдирга тав берган Селия бош эгиб, тиз чўкканча ўтирибди. У сокин. Скамейкада Карлотта юзларини қўли билан бекитиб жим йиғлайди. Эшикда руҳоний ва унинг олдида фонарь турибди.

Р у ҳ о н и й

Бовар қилгил, худойимнинг даргоҳи катта,
Тавба қилгил, раҳм айлагай танграм, албатта!
Ед этайлик пайгамбарнинг эзгу каломин,
Худо ўзи ёрлақасин сени ҳам, омин!

С е л и я

Олижаноб сўзларингиз эшитган замон
Кўнгил юмшар: биламан-ку, лекин, отахон,
• Гуноҳ косам лим-лим тўлган, баҳаққи худо,
Аён эрур дилимдаги ўзимга аммо.
Тирикликнинг савдосини тугатмоқдаман,
Покман дея энди ўзни юпатмоқдаман.

Назар солсам ўл қўлимга — келмас хўрлигим,
Йўқолгандир кибру ҳаво, тақаббуртигим.
Неча минг-миг жолзоларини сафида жоним,
Мени ҳам сев пратгансан, эдилар худойим.
Елиз сенга ҳаволадир овора бу руҳ,
Онг ичаман: жон тоибиргум сенга беанду.

К а р л о т т а

(инграб)

Шафқат қилгил, парвардигор!

С е л и я

Етар, йиглама,
Қисматимга тая берганман, бағрим тиглама!

Р у ҳ о н и й

Қисмат дея тўғри айтдинг, оҳ, она қизим,
Иродасиз ожизларга кулфатдир дунё.
Хўш, кимларнинг иродаси оғна бўлади?
Имонсизда, ҳа, ирода бўлмайди илло!
Самога боқ, назир таъла шомги шафаққа,
Заминданмас, самовотдан нур таралмоқда.

С е л и я

Минг шукурким, ишоням бут, ишониғ, ҳазрат,
Ўлимимни қарши олгум чўчимай мишбаъд.

К а р л о т т а

(изтиробда қўлларини қайириб)

Аммо ҳаёт қандай гўзал! Яшаш қандай сози!
Еш, хушрўйсан, яшнаб турар умринг сарафроз.

Р у ҳ о н и й

(Исраилово)

Сен бўлди қил! Урғашиниб қолганимиз бунга,
Шу сабабдан англамайсан гапмоҳиятин.
Барчамизнинг тақдиримиз тангри измида,
Ҳеч бир банда рад эъоямас унинг ниятин.
Яхшиси, сен жасур, ботир бекачинг билан
Видолашгин, тила унга самодан макон.
Шундоқ қилиб бу дупёга хайр дегаймиз,
Қутқзади бизни фақат самосэт, осмон.

(Селияга)

Бу дупёдан кўнглингни уз, сиғин фалакка,
Илтижо қил йўл башловчи қодир малакка.
Ҳар балодан асрагувчи ёлғиз худодир,
Сўнгра танҳо паёқимиз қазрат Исодир.

Р у ҳ о н и й кетади. З и н д о н б о н темир
эшикни бекитиб, фонарни кўтариб
чиқади. Қоронғилик!

С е л и я

(секин куйлайди, тиловат оҳангида)

Қаҳр чоғи, интиҳо шайт,
Маҳв бўлар ҳаёт дарахти.
Остонада пойлайди ҳакам,
Қараб турар ўлим чинакам.
Санаб турар ҳар ўтган зумни,
Кимга айтай ночор сўзимни.

(Карлотта инграйди. Унга қараб Селия бошқа қўшиқ бошлайди)

Ўзинг қўлла, парвардигорим,
Ҳаволадир ўзингга зорим.
Мадад бергин сўнгги дақиқа...

*(бирдан тўхтаб, эшитилаётган қадам товушларига
қулоқ сола бошлайди)*

Фонарь милтиллайди — Зиндонбон келади.

Ким у?

Карлотта

(йиғлаб, ҳиқиллаб)

Келаётир, ана, зиндонбон,
Балки сени... олиб кетади...

Селия

(туради)

Бўлди, умид соатим битди,
Умид қилган фурсатим ўтди,
Жанеттадан бўлмади дарак —
Рицардан гап чиқмаган бешак,
У — ғазабдан қуйилган ҳайкал!

Турма эшиги очилиб, ниқобдор Беатриче
ва Нарделла киради.

Карлотта

(шивирлаб)

Мана, энага...

(Селия уни таниб, енгил торгади)

Н а р д е л л а

(Карлоттага)

Кета қол сен бу ердан.

Б е а т р и ч е

(Нарделлага)

**Сен бизни қўриқлаб тур, энага,
Хабардор бўл, ҳеч ким келмасин.**

**У л а р ч и қ и б к е т а д и . Б е а т р и ч е С е л и я г а
яқин келади.**

Б е а т р и ч е

Сенга ишонч билдиргандик қирол иккимиз.

С е л и я

Ҳа, тонмайман, лутф этдингиз гоят иккинчис.

Б е а т р и ч е

**Поймол қилдинг бироқ бизнинг ишонччи, маккор.
Наҳот бизни лақиллатдинг атайлаб, беор?**

(Селия бош эгади)

**Мустаҳиқсан ана энди олий жазога,
Гуноҳингни сўраб сўнг бор ёлбор худога.**

С е л и я

**Розидирман ҳар қандайин жаломатингга,
Илтимосим...**

Б е а т р и ч е

Ҳали шафқат кутасанми ё?

С е л и я

**Ноил бўлай сўнгги бора шарофатингга,
Катафалакка ётқизянгиз, шулдир муддао.
Тирякларга қилмайдиган марҳаматни сиз,
Мен сизгари марҳумадан дариг тутмасиз.**

Қисқа жамлик.

Б е а т р и ч е

(мактубни кўрсатиб)

Нарделла... энага... хатингни берди.

С е л и я

Найлай, қисмат экан, бўлак чора йўқ.

Б е а т р и ч е

Ўзганларинг ёлғонмасми? Гуноҳинг ортгай.

С е л и я

Ёлғон эмас! Дилда борни ёздим яширмай!

Б е а т р и ч е

Бўсанг учун сўз олгансан сукут сақла, деб.
Шундоқми, хўш?

(Селия тасдиқлаб бош иргайди)

Ушбу сирни тагин ким билар?

С е л и я

Фақатгина сен...
Гўрга олиб кетажакмиз бизлар бу сирни.

Б е а т р и ч е

Аmmo ошкор бўлган сирнинг нархи ёр чақа!

С е л и я

Юрагимни очгим келди кимгадир ахир,
Сохта гурур шуъласидан гўлларим басир.
Енгаман деб ўйлагандим рицарь, золимни,
Сен — аёлсан, тушунасан менинг ҳолимни.

Б е а т р и ч е

Қани айт-чи, биз томонга шунча йўл босиб,
Хатарларни четлаб ўтиб, гоҳи адашиб
Нечун келдинг? Фақат худбин мақсад учунми?
Йўқмиди ҳеч юрагингда соғинч, муҳаббат?
Эришишмас — сиғиш учун келдингми фақат?

Қисқа жимлик.

Қирол жуда олижаноб, босиқ жуда ҳам,
Демоқчимаң, хайрихоҳ у сенга чинакам.

Айтдики у, ҳакам бўлгай соқовнинг узи,
Оҳ-воҳларнинг эшитсин то қулоғи билан.

С е л и я

Нагламасман, оҳ чекмасман!

Б е а т р и ч е

Вошукур нисон,
Рад этасан ҳар қандайн имкониятни,
Ақлинг билан кўринасан гўё совуққон.
Давирасан дилингдаги асл ниятни.
Юрагингда муҳаббатнинг ўти яширин,
Пиғламайсан, пинҳон сақлаб севгининг сири.

С е л и я

Неаполнинг ҳанамисан, танҳо юлдузи,
Сени менга йўлламишдир самонинг ўзи.
Ўзи бергин, жон тонширай бегалва, сокин.

Б е а т р и ч е

(юмшаб)

Истаймани, тирик қолгани, яшагин то сен.
Ёрдам бермоқ учун келдим ахир, атайин,
Қирол анча юмшаб қолди, сенга атайин.
Менинг халқим шу кунларда ғоятда хуррам,
Зафар томон юз бурмишдир қўшнилар илдам.
Ҳамма ёқда хурсандчилик бўлган бир пайтда
Маҳсум бўлиб туразерсанг, хунук, албатта.
Қиролдан мен сўраб олдим умринг бир йўла,
Йигирма беш минг тиллани тезликда тўла!
Ўқдингми, хўш? Жавобинг айт!

С е л и я

(тунд)

Бу кеча мен ютқазганман, ўлишим аниқ.

Б е а т р и ч е

Ўлиш шунча осонмикан?

С е л и я

**Номус ичра қоврилишдан осонроқ балким.
Барибир ҳам тирикмасман, суратман фақат,
Чизигимдан юрмади ҳеч рицарь бешафқат
Ва мен ўлдим! Ўзинг айт-чи, даҳшатли Лайош,
Бир ўлганни яна қайта ўлдираarmi, хўш?
Кечир мени, қиролича, рози бўл мендан.**

Б е а т р и ч е

(таъсирланиб)

**Мен розиман, мен розиман, кўнглинг тўқ бўлсин,
Ҳай, Нарделла, бу ёққа кел...**

**Галереяда жонланиш. Б е а т р и ч е С е л и я
билан видолашади. С е л и я тиз чўкиб,
қ и р о л и ч а н и н г қўлини ўпади.**

Б е а т р и ч е

(Селияни турғизиб пешонасидан ўпади)

Алвидо!

**Зиндонбон эшикни очади, Нарделла
кўринади.**

Нарделла

(қироличанин елкаси оша Селияга шипшйдди)

Зудлик билан шу хабарни етказ дедилар;
Дўстларингни рицарь ҳозир қабул қилибди,
Келтиргайлар дўстлар сенга энди хушхабар!

Селия енгил тортади. Қиролича ва
Нарделла чиқади. Селия эшикка
қараб туради. Шошганча Жанетта ва
Монна Меа пайдо бўлади.

Селия

(Жанеттага, шошилинич)

Қандай хабар келтирдингиз? Айтингиз тезроқ!

Жанетта

Бошин ирғаб қўя қолди, сғиз очмаёқ.
Туйғу деган нарса ўзи унда йўқдир-ов!..

Монна Меа

Илглаб-сиқтаб ёлбордию Жанетта анча.

Жанетта

Таъсир этмас гапларимиз чивин чаққанча!
Назаримда кулаётир сенинг устивгдан.

Селия

(Бахтиёр)

Бармоир у келади!

Ж а н е т т а

Томошага келади у, сен учун эмас!

С е л и я

Мен ўламан, майлига, у томоша қилсин.

Ж а н е т т а

Сен ўласан, аммо дунё бўлмагай абас,
Чаманзорлар яшнайверар, наинки сўлсин.
Уа-ўзингга жабр қилма, шўрлик, муштипар,
Йигирма минг тилла танга тўласанг агар, —
Сеникидир ҳамма нарса — озодлик, ҳаёт,
Тирикликдан ўша ақча қимматми, наҳот?!
Тирикликдан ёки кўнглинг совиб битганми?
Руҳинг йўқлик дунёсига ҳижрат этганми?
Ҳаётми ё бисотми деб менга қўйса шарт,
Мен ҳаётни танлар эдим, ҳаётни, албат!

М о н н а М е а

Уйда эса қаллигинг бор — бадавлат, пулдор,
Ҳар бир ишга қурби етар Нерина шунқор.

Ж а н е т т а

Италмя тупроғида баҳор гуллайди,
Қушлар сайрар, гуллар яшнар, шамол гувлайди.
Сурмайсанми ўша жойда хуш даври даврон,
Мол-бисотдан минг мартаба ширин эрур жом.

С е л я я

(уларни эшитмай, гўё ўз-ўзига)

**У келади! Қайта-қайта юзига боқай,
Сўнг жон берай...**

М о л н а М е а

**Бизнинг сў-воҳ, тиловатлар шунгами ҳали,
Биз ниманинг дардида-ю, ўламан дер бу.**

С е л я я

**Худо сизни ёрлақасин, ортиқ ғам чекманг,
Мотам тутманг! Кета қолинг. Бўлди дедим-ку.**

Ж а н е т т а, М о н н а М е а

(титрашиб)

Оҳ, Селяя!

К а р л о т т а

(тиз чўкиб)

Оҳ, бекачим!

С е л я я

**Кўз ёши ҳам, оҳу воҳ ҳам керакмас зарра,
Видолашиб олай, майли, энг сўнгги қарра.**

(Улар билан ўпишиб, ортга бурилиши)

Ж а н е т т а

(Титроқ овоз билан)

Вилт этган бир умид қолди, билъакс, алвилол!

**У л а р с а р о с и м а б и л а н ч и қа б о ш л а й д и .
Даҳлиздан, айни вақтда, қадам товушларин
эшитилади.**

К а р л о т т а

Келинмоқда!..

С е л и я

(Енгил тортиб)

Ҳозир кираг Агарди Петер!..

(Эшикка қараб туради)

**Қирмиз либосда, икки ёрдамчиси билан даҳшатли Л а й о ш
жиради ва юқори винада тўхтаб, учов аёлга чиқиб кетинг,
дея ишора қилади. А ё л л а р чиқаётиб, ортига бот-бот бурилиб,
этироб билан йиғлайдилар.**

С е л и я

(бўшашиб)

Иўқ! Фақатгина у...

Даҳшатли Л а й о ш

(винадан тушади. Тўхтайди)

Фурсат егди!

С е л я

(ўзига келиб, вазмин)

Кимсан?

Даҳшатли Лайош

Даҳшатли Лайош!

С е л я

Юзингга бир қараб олай, ўлдиргил сўнгра.

Даҳшатли Лайош

Қарайвергин, сўнг иложи бўлмайди сира.

С е л я

Хурсандмисан?

Даҳшатли Лайош

**Хафамассан сен ҳам унчалик,
Бу яхшилик аломати, тўғрисин айтсам,
Сендек эсли одамларни ёқтираман мен,
Ёрдамимни аямайман улардан ҳеч ҳам.
Яъни, қандоқ жон бергания билмай қоларлар.**

С е л я

Марҳамат қил, ёрдам бергил менга ҳам шундоқ,

(ҳамён ташлаб)

Юз талер бу — хизматингга! Титрама бироқ!

(ҳаяжонда)

Айт-чи, болта кўтарганда титраганмисан?

Даҳшатли Лайош

Турли-туман игволарга ишонмагин сен.
Кундага бош қўйганинг дам узаман шартта,
Аввал кўргин, айтди дурсая сўнгра, албатта!
Ана энди изимдан юр.

Селия

Шошмай тур, жаллод,
Дилимдаги соҳир ҳисга этай хайрбод.

Даҳшатли Лайош

Вақт бўлди!

Селия

Қани айт-чи, баҳаққи виждон,
Борми сенга азиз ҳамда суюкли инсон?!

Даҳшатли Лайош

Бўлса-чи?

Селия

Англагайсан унда менинг муножотимни.

Даҳшатли Лайош

Ҳа, тушундим.

(жиликдан сўнг)

Айт-чи, эринг ким?

С е л я

Мен беваман!

Да ҳш ат ли Л ай о ш

Куёв-чи, куёв?

С е л я

**Куёв ҳам йўқ! Аммо-лекин мени ҳар ҳолда
Юпатгувчи одамим бор, бор ахир биров.**

Да ҳш ат ли Л ай о ш

Жазманингми?

С е л я

Айтиш шартми ҳамма нарсани.

Да ҳш ат ли Л ай о ш

**Чиройингга боқиб, кўнглим бузилаётир,
Ростин айтсам, кам кесганман бундай каллани.**

С е л я

Алдаётган эмасмисан?

Да ҳш ат ли Л ай о ш

**Дафъатан, магар
Бўлсам эдим сенга мафтун, ошуфта рицарь,**

**Балогардан бўлар эдим, кулфатга, билсанг,
Сеники-чи келмаётир, эҳ, аттанг, аттанг.**

С е л и я

(ҳаяжон билан)

Ақчам ҳам йўқ.

(бирдан, қатъий)

Мана бунни, узугимни ол!

(узугини узатади)

Сукут сақла, рицарни кут, у келар, алҳол!

Да ҳ ш а т л и Л а й о ш

Келмаса-чи?

С е л и я

(иккинчи узугини узатади)

Ол, ола қол бунисин ҳам, бедаво дамжол.

Да ҳ ш а т л и Л а й о ш

(узукларни тақиб)

Оҳ, узуклар-ку! Ёқут экан, зўр!

Айни менинг бармоғимга мос келганин кўр!

С е л и я

(маънос билмайиб)

Жаллоднинг айтгуликмас — тошинг энгилроқ.

Даҳшатли Лайош

(Ўзи билан ўзи овора бир ҳолда)

Сен бекорга ишонасан — одамлар аҳмоқ!
Лаънатлайди улар доим менинг касбимни,
Аммо-лекин билмайдилар ичим — аслимни.
Аёлларни ва баҳорни севаман мен ҳам,
Офтоб чиқса очилади менинг ҳам чехрам.
Очиқ айтсам, агар сабаб бўлмаса зинҳор,
Одам тугул пашшага ҳам бермайман озор.
Ишим нозик, соҳамизда хурсандчилик кам,
Яшай дейман ҳаёт меҳрин ардоқлаб, хуррам,
Ойболтани сира-сира кўрмасам дейман,
Кун кечирсам тинчгина ўз оилам билан.
Хотинимни эркалатсам ёмон бўлмасди,
Худо бизга чиқарган ку севгини асти.
Қурғоқчилик, уруш, кулфат ҳуда-беҳуда,
Шўринг қурғур одамларни қийнайди жуда.
Бошпана йўқ. Асал каму айиқ кўп аммо,
Дилим шоир, касбим жаллод, мушкул муаммо,

С е л я

Ҳа, ҳаётинг оғир экан, шўрлик жаллодим,
Ачинаман...

Даҳшатли Лайош

Оҳ, қанийди дилда фарёдими!
Ақл эса ўлдир дея беради буйруқ,
Ҳа; буйруқни бажармасдан ўзга чорам йўқ.

С е л я

(Ўлбориб)

Сабр қилгил, авиз жаллод, сабр қил бир оз,
Тайёрмасман, берироқ кел; дилда қолди роз.

Даҳшатли Лайош

Иложим йўқ!

Селня

(ёлбориб)

Видолашиб олай ахир севиклим билан.

Даҳшатли Лайош

(бўшашиб)

Севганинг ким?

Селня

Рости, аввал яширар эдим,
Мен айтганим ўша рицарь, келамав деган.

Даҳшатли Лайош

Келмаса-чи?

Селня

(жилмайиб)

Агардининг гапи битта! Келмоги аниқ.

Даҳшатли Лайош

Агарди? Агардини севаганимсан?

Селня

Ҳа!

Даҳшатли Лайош

Агардининг ўзи бўлди бу ишда ҳакам,
У гоят тунд! Ваз устига гапирмайди ҳам.

Селия

Ҳар ҳолда у муҳаббатга лойиқ бир инсон.

Даҳшатли Лайош

Модомики хабардордир муҳаббатингдан,
Нега сени у ўлимга буюрди экан?

Селия

(хўрайиб)

Ўзим айбдор, ундан хафа бўлмоқлик бекор,
Чунки асло билганмас у — дилимда не бор.
Ва ўзим ҳам ўз кўнглимни билмасдим унча,
Билмас эдим севги ҳиссини татиб кўргунча.
Урф-одатни ҳар нарсадан юксак қўй у,
Ҳа, мендан ҳам қасамёдин афзал билар у.
Менинг баланд гурурамни енгди азамат,
Энди ундан ёлбориб мен сўрайми шафқат!
Агардини сева туриб беражакман жон,
Тўғрисини айтсам, Лайош, сен яхши инсон,
Аммо фақат оддийгина жаллодсан холос,
Киши дилин тушунмайсан...

Даҳшатли Лайош

Тушунмайман, рост;
Севаркансан, нега унга аён этмадинг?
Ва ўзингни огир чоғда яқин тутмадинг!
Балки ҳамон яхши кўрар?

Селия

(бош чайқаб)

Яхши кўрмайди.

Даҳшатли Лайош

Лекин аввал севган-ку сени.

Селия

**У маҳалда юрагимда ишқ эди пинҳон,
Бўса билан рицарь дилин забт этдим бироқ,
Қасам ичиб қўйганди у.**

Даҳшатли Лайош

Виламан!

Селия

(ҳайрат билан)

Қайдан?

Даҳшатли Лайош

**Ҳа, Нарделла айтиб қўйган, қайдан бўларди!
Агардини айблаб бўлмас, рост бўлса шу гап.
Этвиборга лойиқ аммо сенинг ҳам дардинг,
Рицарни деб балоларга дуч келгансан зап.
Ҳайтингни очиқ-ойдин қиморга тикиб,
Маккорона бўса бериб, рицарни ўлиб,
Хўп тантана қилдим дея ўйлагансан-да!
Муҳаббатнинг масъуллиги бўлмаган сенда.
Уз севгингни яширгансан атайлаб пинҳон,
Ошкор қилгинг келмас уни, айтсанг шу замон.**

С е л и я

Бўлди, жаллод, фурсат етди!

Да ҳ ш а т л и Л а й о ш

Ғицарь келганда...

Муҳаббатинг очиқ-ойдин айтсанг агарда...

С е л и я

Йўқ! Мутлақо! У барибир энди ишонмас.
Қучоғида ётганда ҳам тонган эдим, бас!
Ошкор қилгим келмади ҳеч муҳаббатимни,
Эз-ўзимда ихтиёрим бўлгани пайтда.
Энди эса ойболтанинг зарбидан қўрқиб
Севгим дейми? Тўғри келмас энди, албатта.

Да ҳ ш а т л и Л а й о ш

Кимки тийрак туйғуларин яқин бировга
Очмас экан, айтмас экан, у қўрқоқ эрур.
Айт-чи, соқов баҳодирини кутасан нега?
Модомики юрагингни очмасанг бир қур.
Наҳот сенга керак эмас оила, ҳаёт,
Ҳали ёшсан! Ҳоҳламасанг яшашни наҳот?
Менга, ахир, дилингдагин айтмоғинг керак.

С е л и я

Йўқ, йўқ, жаллод!

Да ҳ ш а т л и Л а й о ш

Йўқса қонинг оқади, бешак.

Вақт ўтмоқда, тугаб бўлди соатдаги қум.

(қум соатни кўрсатади, узоқдан қўнғироқ жаранглайди)

С е л и я

(гитраб)

Юпатгучи садолар бу.

Да ҳ ш а т л и Л а й о ш

Улиминг яқин.

Битгагина сўз айтсанг-ку, олам гулистон!

С е л и я

Қўрқаётганим йўқ!

Да ҳ ш а т л и Л а й о ш

Битгагина сўзни айтсанг қоласан омон.

С е л и я

Аврама кўп! Менга ҳеч ким ёрдам беролмас,

Уз-ўзинни камситгандан ўлимим афзал,

У севмайди, менга юпанч ҳаёт керакмас,

Да ҳ ш а т л и Л а й о ш

Қонинг оқса, яхшими, хўш?

С е л и я

(маггур)

Майлига, оқсани!

Модомики, гуноҳишга юз бурдим қўрқмай,

Жон ҳам берай керак пайтда энди ҳайқимай!

Титрамасман, титрамагин сен ҳам, эй жаллод!

Даҳшатли Лайош

Келиб қолса-чи?

Селия

**Фойдаси йўқ! Муҳаббатим ҳақида энди
Сенга иқрор бўлажакман, жаллод, начора!**

Даҳшатли Лайош

Етказаман.

Селия

**У ҳаммадан ёқимлироқ, азиз, жонажон.
Кетдик энди.**

Даҳшатли Лайош

(кафтига уриб)

Қани, ишга, ҳой жаллодлар!

(Ичкаридан Жаллодлар чиқади)

Кўзини боғланг!

Олиб чиқинг!

**Жаллодлар Селиянинг кўзини боғлаб олиб чиқади.
Даҳшатли Лайош ниқобини олади, У — Агарди
Петер эди.**

Парда

ЕТТИНЧИ КЎРИНИШ

Саҳна айланади, жаллодлар Селияни галереядан олиб ўтадилар. Қўнғироқ ва орган овозлари эшиглади. Галерея кенгайган жойда, бурилишда Жанетта, Монна Меа, Карлотта нафаси ичида, қисинишиб турибдилар. Селия сокин, вазмин. Уни чароғон ҳовлига олиб чиқишади. Саҳна тўхтайтиди.

Саҳна ичкарасида бутхона пештоқи.

Селия

Етиб келдикми?

Петер кириб, ишора қилади, Жаллодлар бутхонага кириб кетишади. Жимлик.

Селия

Сукунат! Овозлар тинди!
Агардидан дарағ бўлмади. Сенмисан, Лайош!

Петер

Менман! Ва сен менинг қўлимдасан!

Селия

Кўзимни оч!

Петер

Қўрқмайсанми?

(орқадан келиб, боғични ушлайди)

С е л и я

(бошини чайқаб)

**Йўқ, қўрқмайман! Ажаб, сенинг овозинг таниш,
Бамисола соқов тунда таралган ховиш.
Менинг учун азия зотини овозидай у,
Бошимни кес, қўлларинида жон бермоқ эзгу.**

П е т е р

Айт-чи, менам гинам йўқми?

С е л и я

Авф этаман, ўзинг бўлгил менинг жаллодям!

П е т е р

Ҳақсан! Мен ҳам сени кечирдим!

(кўзидан богични олади)

С е л и я

(бурилиб қараб, шодликдан яйраб)

Оҳ, сенми бу? Ўзингмисан?

(атрофга қараб)

Лайош қаёқда?

П е т е р

**У ўз бурчини ўтаб бўлди! Танидингми, хўш?
Жаллодингман, эсингдами, ёллаган эдинг,
Қимматбаҳо узук эмас аммо ёллаган...**

(узукни кўрсатади)

С е л и я

У сенмидинг! Демак, сенга гапирибман...

П е т е р

Ҳа!

**Жаллодгамас, гапиргандинг менга, ҳа, менга!
Уша эди, ўша эди овозинг, ўзинг,
Уша эди менга айтган иқроринг, сўзинг!
Лабмаримдан кўз илгамас кишанни олдинг,
Билиб қўйгин, Лайош ҳам йўқ, соқов Петер ҳам,
Қасамни ҳам, одатни ҳам босиб ўтолдим,
Мен севаман, билиб қўйгин, севаман, эркам.**

(қучади)

**Юрақкинанг дук-дук урар ахир, биламан...
Ҳукм, жаллод ва ойболта... зуҳу қиламан,
Аҳволингга қараб мен ҳам эзилдим, ишон,
Кечир мени, боёқишим, қийналдинг чунов.**

С е л и я

(унинг бағрига бош қўйганча)

Гапиравер, жоним, гапир! Азоблар ўтди!

П е т е р

**Бу синовиш уюштирган қиролнинг ўш,
Нафсиллаб, лойиқ эдинг шундоқ жавога!..**

С е л и я

Лойиқ эдим!

П е т е р

Ва синовдан ўтдинг жуда соз!

С е л и я

Ўтдим, аммо севасанми? Севишинг ростми?

П е т е р

Рост!

Илоҳасан менинг учун, самовий зотсан.

Аmmo, сен-чи, севасанми? Жонганим, айт сен?!

С е л и я

Қулоғингга шипшигандир ахир, жаллодим...

П е т е р

Бу ҳақда гап очмасам ҳам бўларди, балки

Билар эдим аллақачон...

С е л и я

(Селия ҳаракатда)

Қачондан буён?

П е т е р

Тунда сени қучоғимга босдим, ҳаётим,

Ганжи умрим, тополганим мулки бебаҳо!

С е л и я

Бирер суз ҳам демадинг аммо!

П е т е р

Сўз демадим, лекин кўзим очиқ эди-ку!
Мени у чоқ забт этгани энг олпй туйғу.
Қайноқ-қайноқ бўсаларнинг тафтида у дам
Эриб кетди жозибали гуруринг, эркам...

(Селия юзини яширади)

П е т е р

(давом эттириб)

Эдтиросинг оловида лов-лов ёнардим,
Мусичадай латиф эдинг, мен чи, қонардим.

С е л и я

Бўлди, жоним.

П е т е р

Е қайгадан соқов бўлайми?

С е л и я

(чўчиб)

Нўқ, йўқ, гапир. Гапиравер, шовқин сол, майли!
Сен ҳаммадан баҳодирсан, ҳаммадан аъло!
Туи ўрнига кундуз келди — айни муддао!

П е т е р

Севгимизга ҳаёт ўзи паноҳ ва макон,
Севгинг билан гуркирасан замину осмон.

Селия

Таъкидлашим шартми менинг — гўзалдир ҳаёт.

Жанетта, Монна Меа, Карлотта Селияга никоҳ либосларини олиб кирадилар. Икки шогирд жаллод — Бенпо ва Тириби Петер елкасига мантя ташлайдилар. Ҳамма бутхона томонга йўл олади. Саҳна айланади. Бутхона тўрида меҳроб. Кекса руҳоний ва икки хизматкор болакай. Олдинда Матяш, Беатриче, Марцио, Нарделла. Селия ва Петер таъзим қиладилар.

Петер

Қирол, ҳазратим...

Матяш

(жилмайиб)

Шону шуҳрат тожининг сиз безак ҳашам, Гоят бойсиз латофатга, чиройга, хоним.

Беатриче

Жаллод сени ўлдирганмас, тириксан, яъни Тириклик соз, шундаймасми...

Матяш

Ҳийлакор аёл!

Кечирмаслик керакмиди сени, эҳтимол.
Яраш пайти етиб келди, ўтдинг синовдан,
Чекинмадинг қийинчилик, машаққат, довдан.
Менинг шонли рицаримнинг тили ҳам бурро,
Юзта юзлик тиллага ҳам лойиқсан, аммо.

Шифо топган баҳодирим ўзингга торттиқ.
Хотиниякка оласанми уни, Агарди?

П е т е р

Жоним билан, ҳазратлари.

М а т я ш

(Селияга)

Продам шул: Никоҳига кирасан лутфан.

(Агардига)

Билиб қўйгин, бир умрлик асиранг бўлсин,
Хоҳишингга амал қилиб, гуноҳин ювсин,
Демак, сенга хотиндир бу.

П е т е р

Ўлгунамча то!

М а т я ш

Ярашингиз! Иккингиз ҳам оқил ва доно!
Анча қаттиқ синадингиз бир-бирингизни,
Гоҳ яшириб, гоҳ ошириб дил сирингизни.
Севги билан гоҳ машаққат ёнма-ён келди,
Синов дами гоҳи пинҳон, гоҳ аён келди.
Лекин сизнинг баҳсингизда бўлмади зўрлик,
Бўлган эмас таҳқир, қарғиш, ноўрин хўрлик;
Икки юрак яшаб битта муҳаббат билан,
Кулфатлари енголдингиз матонат билан.
Ожизликка иккингиз ҳам бўлмадингиз қул,
Бир бирингиз синадингиз эринмай нуқул.

**Яғиштириб қўйинг энди кибру ҳавони,
Тотувликда гаштин сурунг гўзал дунёни.
Сизни бахт ва муҳаббатга ҳукм этгум шодмон,
Куёв, бошла келинчакни меҳробга томон!**

*{орган садолари янграйди. Агарди Селия билан
меҳробга яқинлашади}*

М а т я ш

(Марциога)

**Сен — Марцио, одамларга етказ номани,
Китобингга битиб қўйгин бул ҳангомани.
Безаб турсин йилномангни неча асрлар,
Соқов Рыцарь ҳақидаги қувноқ сатрлар.**

Парда